

День знань: що попереду?

Українська школа майбутнього твориться уже сьогодні: виклики й загрози реформування

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка
НАНУ

Із червня 2016 року розпочався процес розробки і створення нового Стандарту загальної середньої освіти. У версії проекту, що одержав назву “Нова українська школа: основи Стандарту освіти”, група експертів, що працювала над розробкою документа, виокремила такі основні вектори розвитку “Нової української школи” (далі — НУШ): інтегрованість змісту освіти на основі ключових компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; впровадження інноваційних методик навчання; вмотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; педагогіка партнерства учня і вчителя; наскрізний процес виховання, який формує цінності; децентралізація як ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; сучасне освітнє середовище, що базується на ІКТ. В основі Концепції НУШ — перехід від школи знань до школи компетентностей.

Мовно-літературну освітню галузь формує перелік дисциплін, до яких входять українська мова, українська й зарубіжна літератури. Весь минулий рік в Україні у професійних, наукових і громадських колах точилися дискусії стосовно злиття або не злиття в один предмет української та зарубіжної літератур. У червні 2017 р. Міністр Л. Гриневич з огляду на гостроту цього питання доручила департаменту загальної середньої освіти зупинити ідеї, пов’язані з можливою інтеграцією.

У концепції НУШ прописано, що результати навчання мовно-літературної освітньої галузі передбачають формування таких умінь і навичок “в учня/учениці, завдяки яким він/вона

Говорячи про важливість змін у середній освіті, потрібно розуміти, що одне із завдань школи — допомогти дитині підготуватися до сучасного життя. А що може забезпечити реалізацію принципу “життя — як навчання упродовж життя”? Мені здається, що передусім потреба у читанні, здатність захоплюватися текстами, мати літературний смак, виявляти свою аргументовану критичну думку з приводу літератури.

- використовує українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву;
 - обирає й застосовує доцільні комунікативні стратегії для досягнення життєвих цілей;
 - сприймає, розуміє, систематизує, перетворює та використовує інформацію з різних джерел;
 - висловлює думки, почуття та погляди в різних комунікативних ситуаціях, дотримуючись норм української мови;
 - аналізує, інтерпретує, критично оцінює тексти різних видів, генерує і впорядковує інформацію для створення текстів різного призначення;
 - сприймає літературний твір як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду, як вияв національної ідентичності та міжкультурної комунікації, отримує задоволення від процесу читання;
 - застосовує різні стратегії для вдосконалення майстерності щодо володіння державною і рідною мовами” [1, 25].
- Отже, першою з компетентностей, якими учень має оволодіти впродовж життя, є **спілкування державною мовою**. У результаті опанування цією компетентністю формується таке ставлення (під поняттям “ставлення” розуміємо певний світоглядний імператив, переконання дитини): “поцінування української мови як державної — чинника національної ідентичності. Готовність активно посприяти українською мовою в усіх царинах життя” [1, 25].

Зауважу, що, на мою думку, сьогодні школа переживає кризу читання. Читання, передусім, як важливої соціокультурної практики. Чимало експертів і в нашій країні, і за кордоном наголошують на тому, що сьогодні завдання школи № 1 — навчити дітей читати. Довгий час у школі домінувала “текстоцентрична парадигма” викладання літератури. А в чому ж полягає відмінність між текстоцентричною і читацькоцентричною школою?

Текстоцентрична парадигма важлива тоді, коли ми ставимо перед собою завдання сформувати учня/ученицю, які в майбутньому прагнуть обрати філологічний фах. Увага до текстів, ретельне вивчення джерельної бази — важливий компонент дослідницького мислення. Мушу сказати, що за час моєї роботи в Інституті літератури ім. Т. Шевченка Національної академії наук України на вчених радах не раз було порушено питання про занепад джерелознавства в Україні. Сучасні молоді дослідники не часто обирають для себе фах текстолога. Зрештою, в основі літературознавства — робота з текстами.

Проте чи аж так усі наші учні й учениці оберуть для себе фах літературознавців? Напевно, ні. І це природно. Для чого ж тоді потрібні уроки літератури? Що дають тим, хто хоче надалі бути програмістами, правниками, лікарями тощо? Для чого дітям потрібне занурення у текст і поради учителя, як мандрувати світом книжки?

Закінчення на стор. 4

ГАРЯЧА ТЕМА

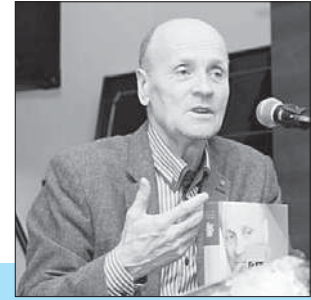
2

ГІМНАЗІЯ ІВАНА СТЕШЕНКА

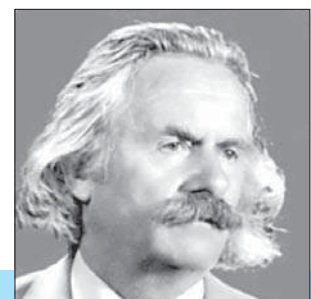
7

МАГІЧНЕ ДЗЕРКАЛО СЛОВА

8-9

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА

10-11

АБЕТКА ВІДОМИХ ІМЕН

14-15

Емілія ФРОЛОВА,
член НСЖУ, член ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Як вбивають українськомовну школу

Гіркий досвід українців свідчить, що чиновники ставляться до них зверхньо, сприймають їх як настирливих та небажаних прохачів, які заважають владі спокійно жити. Дивляться на людей поблажливо, мовляв, погодасують і заспокоюються, бо впевнені, що надійно зцементований бюрократичний мур бунтарі зруйнувати не зможуть.

Напевно, чиновники АП, КМУ, Міністерства освіти та науки, Донецької ОВЦА, прокуратури, СБУ, інших державних установ, до яких зверталися зі скаргами з прифронтової Костянтинівки, не сподівалися, що може бути інакше. Що батьки, педагоги, активісти, які два (!) роки тому почали запеклу боротьбу за збереження українськомовної ЗОШ № 1, продовжать захищати інтереси дітей, не припиняють спротив попри численні відписки державних інституцій, відверте хамство чиновників, демонстративне небажання розв’язати конфлікт навколо навчального закладу. Добре, що костянтинівці, які намагаються зберегти школу, підтримує “Слово Просвіти” — батьки, вчителі, учні, активісти вдячні виданню за інформаційну допомогу.

А війна триває і наблизилася до останнього окопу. Коли ініціатор знищення навчального закладу Ольга Барабаш — начальник міського управління освіти, інтригами, шантажем не змогла “витиснути” учнів із будівлі, щоб завести туди гімназію і назавжди забути про існування школи, вона пішла іншим шляхом. На “оригінальний” хід її надихнуло, мабуть, рішення Донецької ОВЦА: ЗОШ № 1 після ремонту повинна стати сучасним навчальним закладом. Чиновниця від освіти бачила ситуацію по-іншому: школи не буде, дорогу вона відкріє гімназії, але діяти треба не поспішаючи. І почала “натхненно” пра-

цювати з проектно-кошторисною документацією щодо ремонту будівлі ЗОШ № 1. У активістів є докази, що ця робота відверто гальмувалася. Проекти, замовлені начальником управління освіти, за її ж ініціативою неодноразово переробляли. Паузи в корегуванні документації тягнулися від 2 до... 10 (!) місяців. Довідка, яку батьки отримали від Департаменту капітального будівництва Донецької ОВЦА, підтверджує, що реалізацію проектів зірвано через повільну роботу з документацією, за яку відповідає міське управління освіти. Але на такі “дрібниці” та інші сумнівні дії О. Барабаш директор Департаменту освіти і науки Донецької ОВЦА Надія Оксечук і міська влада уваги не звертають.

От і створюють умови, щоб у батьків увірвався терпець, і вони забрали дітей зі школи. **Останні події підтверджують ганебну політику костянтинівських чиновників. Начальник управління освіти і міська влада, яким своєчасно не дали по руках, стали діяти нахабніше та цинічніше.**

15 серпня у школу прибула комісія, яка перевірила підготовку закладу до навчального року. Комісія суттєвих зауважень адміністрації школи не зробила, переліку недоліків взагалі не надала. Головна освітянка майже по-дружньому порадила директору подумати, а чи не перевести дітей на час ремонту до інших шкіл. Виявилось, що була не порада, а цинічний маневр.

16 серпня до порядку денного чергового засідання міськвиконкому раптово вносять позапланове питання “Про організацію навчально-виховного процесу в навчальних закладах освіти, розташованих в приміщенні Костянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1... на час проведення ремонтних робіт” (у будівлі міститься ще вечірня школа та Станція юних техні-

ків). Ухвалюють рішення, згідно з яким О. Барабаш може переводити учнів школи до інших навчальних закладів.

Агітував за такий вердикт секретар міської ради Юрій Разумний. Цей чиновник неодноразово на сесіях намагався тиснути на депутатів, аби вони проголосували за злиття школи та гімназії, проти чого активно протестували батьки дітей ЗОШ № 1 та активісти. Тому вирішив помститися педагогам, захисникам школи за їхню непокору владі, за те, що не дають спокою чиновникам місцевого “Білого дому”.

Саме він, кажуть не на “камеру” деякі члени міськвиконкому, стверджував, що акт про готовність школи до навчального року комісія не підписала, але показати його не спромігся. Чому? Акта, на основі якого з голови ухвалили рішення міськвиконкомівці, на той момент... не було, проте чиновників такий “нюанс” не бентежив. Потім, побачивши кострубатість рішення, змінили в ньому деякі формулювання. З’явився новий документ, за який члени міськвиконкому не голосували, але на якому стоїть віза секретаря міської ради.

Цікава ситуація виникла з актом готовності/неготовності школи. Директор ЗОШ № 1 під час відвідування комісією закладу надав, як це робилося завжди, документ у друкованому вигляді. Пізніше з’явився інший акт, який потрапив до рук активістів, де інформація щодо ЗОШ № 1 подана в рукописному вигляді. І ці дані не відповідають дійсному стану справ у школі, бо стверджують, що в навчальному закладі немає нічого: ні ідальні, ні кабінетів, ні класних кімнат, ні футбольного поля, немає медичної сестри і навіть... педагогів.

Працівники школи, батьки негайно звернулися до прокуратури з

вимогою розібратися з підrobкою акта готовності школи і зробити все для скасування рішення міськвиконкому як такого, що ухвалене на основі сфальсифікованого документа. Активістам відомо, що до прокуратури з цього приводу звернувся голова профспілкової організації педагогів Костянтинівки. А школа досі не отримала жодного акта, проте “правильне” рішення міськвиконкому, тобто другий його варіант, директору вручили не кваплячись.

До речі, за два тижні до засідання міськвиконкому начальник управління освіти сповіщала, що відповідне рішення вже є, і ЗОШ № 1 звільнять від дітей. Чиновниця заздалегідь була абсолютно впевнена в тому, яким буде “вирок” міської влади.

Ці події обурили батьків, і 19 серпня на загальних зборах вони вирішили: беручи до уваги попереджене ставлення О. Барабаш до школи, постійні інтриги з її боку, не давати згоди на переведення дітей до інших навчальних закладів. “Батьки ЗОШ № 1 вважають рішення міськвиконкому від 16.08.2017 таким, що нехтує правами учнів, вимагають відмінити його; будуть законними методами боротися за інтереси дітей; вважають ганебною і цинічною позицію управління освіти та міської влади, які ігнорують заяви і протоколи загальних зборів, де заявлено про незмінну позицію: діти залишаться в рідній школі під час ремонту”.

Отримавши звернення, протокол зборів та особисті заяви батьків (документи відправлені також Констянтинівському міському голові Сергію Давидову), О. Барабаш терміново видає наказ про переведення учнів до іншої школи. З цим не погоджуються вчителі, які підтримують батьків, 22 серпня педагоги направляють відповідну заяву міському голові

й начальнику управління освіти, пояснюють, чому вони мають залишитися в школі: “...щоб зберегти учнівський контингент”.

Про чергову фазу протистояння батьки та педагоги поінформували голову Донецької ОВЦА Павла Жебрівського: “Звертаємося до Вас з проханням втрутитися в ситуацію. Допоможіть учням школи, педагогам продовжити навчання в стінах рідної ЗОШ № 1. Перехід до інших шкіл, та ще й за таких конфліктних обставин, — великий психологічний стрес, особливо для дітей”.

Треба пояснити, чому батьки, активісти, педагоги категорично проти переведення дітей до інших навчальних закладів. По-перше, в школі є умови для того, щоб проводити навчальний процес і ремонтувати будівлю. З цим згодні будівельники, які вже рік не заважають учням, а ті — їм. По-друге, перехід до конкретно вказаного навчального закладу — неприйнятний варіант для батьків. Може трапитися, що учні “розпорозяться” по різних школах. І кого тоді навчатимуть педагоги ЗОШ № 1? По-третє, батьки та вчителі за ці роки добре зрозуміли, як нахабно діє О. Барабаш, на що вона здатна, тому абсолютно впевнені, що після ремонту дітей не повернуть до рідної школи, хоча влада і головна освітянка обіцяють що завгодно.

Міська та обласна влада, управління і департаменти вперто роблять вигляд, що не бачать конфлікту навколо школи і не розуміють, чому бунтують активісти, батьки, вчителі.

Школу продовжують вбивати. В перших лавах “воєнків” — головна освітянка та міські чиновники, які діють надто злагоджено, яких не може (або не хоче) зупинити влада, що стоїть вище за цих “героїв”. Боротьба школи за життя триває...

Микола ПЕТРЕНКО,
м. Маріуполь

Устань, устань, подоляночко...

Мово моя прадавня, закута в ординські кайданки! Я народився, коли ти вже була понівечена. Такою я тебе сприйняв, не знаючи, що ти покалічена, і тривалий час не задумувався, що моя доля залежить від тебе. У школі повоєнного 1945 року моя перша вчителька своєю мовою довела мені, ти можеш бути чистою і виразною. А вдома суржик мимоволі збивав мене з п’ютивця.

На подвір’ї дівчора покійно повторювала за вередливою кацапською дівчинкою невідомі буквограї: “На золотом крильці сиділи: царь, царевич, король, королевич, сапожник, портной — хто ты будеш такой?” Ми знали, але дуже мало, рідних лічилок. Для дівчаток “Десь тут була подоляночка...”, а для хлопчиків: “Котилася торба з великого горба...” І ми, сільські дітлахи, не знаючи власних лічилок, покійно повторювали за настирливою дівчинкою: “Я садовником родилася, не на шутку рассердилася — все цветы мне надоели, кроме... (рози, фіалки, подснежника і т.д.)”. Мимоволі у таких іграх привчались до чужого. Хоч як дивно, але я (людина дуже похилого віку) пам’ятаю ті дитячі пригоди й забави. Це було у глухому поліському провінційному селі. А

офіційно російську мову ми почали вивчати з п’ятого класу.

У нашому першому класі жодний школяр не мав власного “Букваря”. Учителька малювала на дошці літери, ми змушені були їх копіювати у своїх саморобних, скріплених дратвою, з цупкого сіруватого паперу (з-під цементу) зшитках. Чорнила також не було. Його робили з бузинового соку. Пера (рондо) продавалися у сільмазі. Їх кріпили тією ж дратвою до кілочка — такою була ручка.

Ця кацапська дівчинка вчилася у моєму класі. Вона мала прізвище Білібіна. Хлопці дражнили її Біблією. В школу дівчинка приходила у чистенькій синенькій сукні з фартушком, білими плетеними наукавниками та комірцем, бантом з широкої червоної стрічки. У неї єдиної був власний новенький український “Буквар”. Дівчинка не дозволяла до нього навіть доторкнутись: “Мама не велела, у вас руки грязные!” Саме вона запросила мене додому, щоб я міг переписати з “Букваря” домашнє завдання. Вона жила у великому будинку, що належав сільськожителі. Дві чималі кімнати вразили мене розкішним інтер’єром: великі фотелі, оформлені плюшевою тканиною, чудовий широкий диван з таким же покриттям, на під-

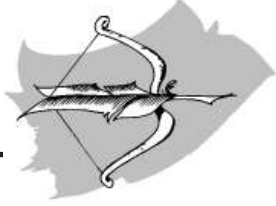
віконні світильники червоним оком та зеленуватою шкалою радіоприймач “Родина”. Окрім округлого стола біля вікна стояла справжня лакована учнівська парта. Таких навіть у школі не було. Мене вразила старенька згорблена бабуся, на голові у якої була не хустка, а якась дивна шапчина, гаптована блискучими візерунками. І раптом ця бабця заговорила. Російською мовою. Для мене це була дивина, бо до цього я вважав, що так балакають тільки начальство, енкаведисти, а ще завклубу, а у школі вчителька російської мови, яка вчила учнів старших класів. “Даша! Зачем ты привела этого лоботряса? Он может нас обворовать!” До мене тільки пізніше дійшло значення цих слів. Я більше був вражений тим, що така стара, а вміє розмовляти по-кацапськи. До речі, син начальника енкаведистів вчився у п’ятому класі нашої школи. Його боялися навіть вчителі. Замість того, щоб відповідати урок біля дошки, він, не вичивши уроку, співав: “Я по свету немало хаживал, жил в землянке, в окопах, в тайге...” Приспів був: “Дорогая моя столица, золотая моя Москва!” Вчителька приглушеним зляканим голосом казала йому: “Добре, Костя, сидай”. Такий був час, і не дай Боже, щоб він

повторився! Мені можуть не повірити ті, хто не пережив це лихоліття. Але це чистісінька правда!

Доба незалежної України змусила мене також подивитись на суспільство по-новому. До цього я не вбачав ворога у російській мові. Тепер мимоволі задумуюся, коли чую, як щечече малеча на подвір’ї мовою сусіда-нападника, що постійно нагадує про себе штучною громовицею з боку ростовського напрямку, з окупованого Новоазовська. Це за 40 км від Маріуполя. Маріуполь — місто двох сталеливарних гігантів, великого машинобудівного заводу. До Другої світової війни їх будували в’язні сталінських концтаборів, та й після їх відновлювали такі ж. А в крові їхніх дітей та внуків залишилися гени російських або зросійщених рабів, які з нелюдською ненавистю сприймають українську мову. “Птичий язык” — зневажливо та безбоязно вигукують нам у спину. Настав час, коли необхідно впроваджувати в дитячих садочках українські ігри з високохудожніми текстами. Для написання їх слід заохочувати талановитих письменників та поетів. А поки що я чую, як місцева дівчора захоплено промовляє: “Раз, два, три, четыре, пять, вышел зайчик по-

гулять, вдруг охотник выбегает, прямо в зайчика стреляет...” Дуже асоціативно з сучасною реальністю. Але ж ті “охотники” стріляють не в зайців, а у захисників нашої рідної землі.

Чи знайдеться на планеті така країна, діти якої змалку говорять мовою ворога, який загарбав частину їхньої країни? Українські емігранти в чужих країнах привчають своїх дітей до рідної мови з пелюшок. Ми ж на рідній землі не можемо (чи боїмося осуду?) навчити своїх діточок прабабківської мови. У чому ж причина? Невже це можна пояснювати лише на генетичному рівні — триста років під ярмом. Якщо ми нині не подолаємо цей умовний бар’єр, не відновимо вживання української мови в усіх сферах людської діяльності, а в побуті насамперед не примусимо внутрішніх емігрантів поважати мову та користуватись нею — втрачимо Україну. Назва може залишитись, а українська держава зникне, як зникло в історії чимало країн на планеті, мешканці яких не зуміли захиститися від загарбників. Наш Пророк понад століття тому попереджав: “Схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде...” На часі українським патріотам серйозно задуматись над цією життєвою проблемою, гуртуватись та виборувати не лише територіальний, а й духовний простір.

Логіка фактів як летальна зброя на захист нації

Олег ГРИНІВ,
професор, м. Львів

Автор звертається до читача, на перший погляд, з парадоксальним запитанням про визначення початку цієї війни. Ми звикли, що Московія розпочала її 20 лютого 2014 року, коли зі своєї резиденції втік як злочинець громадянин Янукович, ватажок окупаційної компрадурсько-сімейної бандоолігархії. Однак у праці ставиться й інша дата: 8 грудня 1991 року. Чи випадково? Чи вже так доморощене державне керівництво турбувалося про відродження української нації, яка майже 350 років томилася під **московським ігом**? Невже наші державні чиновники мріяли про виконання закону про державну мову? Ні, бо “ставлення державного апарату України до нашої державної мови вражає своїм **цинізмом**” (с. 4). Хіба може в якійсь державі міністр зневажати державну мову, користуючись мовою держави-агресора?

Сподівання на нинішню команду зазнали краху. Два показники привертають увагу: відразу після проголошення незалежності українськомовні книги і брошури становили 57 % від загальної кількості, а 2015 року — лише 30,2 % (с. 4).

Як вирок совісті звучить таке запитання Д. Пилипчука: **“Чи дозволяють інші сусідні держави так нехтувати своїми державними (офіційними) мовами, як нехтували і нехтують Україна та Білорусь?”** (с. 5). Ще більше вражає те, що книжковий ринок у нашій державі, як твердять експерти, зросійщений на 90—95 %. Лише крок — і провалля! Чи не має рації американська дипломатка в нашій державі Марі Йованович, яка твердить, що після проголошення незалежності Україна постійно перебувала в стані гібридної війни?

Становище в мовному просторі України особливо контрастує на тлі європейських країн. Автор згадує колись “соціалістичні країни” Литву, Латвію, Естонію, Молдову, Словаччину, Угорщину, Чехію, Польщу. Приміром, у Литві державною мовою 2015 року видано 92,9 % назв і 96,5 % загального накладу книжкових видань (с. 6). У Латвії, де є значна російська меншина, такі показники становлять відповідно 83,9 і 90,6 % (с. 6). Після такого аналізу Д. Пилипчук уболіває, що “в Європі є лише дві мови, загрожені у сенсі їх фактичного культурного статусу, — українська та

Праця Дмитра Пилипчука “Про дозу дьогтю в бочці меду: Статистика українського друку на тлі гібридної війни” (К.: ВЦ “Просвіта”, 2017.—64 с.) унікальна. На основі статистики в ній обґрунтовується реальне становище української мови в нашій державі після проголошення незалежності України, бо для того часу властиве “постійне боягузливе озирання вчорашніх партноменклатурників на Москву” (с. 3). Не завадила навіть неоголошена гібридна війна Кремля проти України.

білоруська, і це видно передовсім у медійному просторі й особливо — у книговидаванні та періодичній пресі” (с. 6—7).

Треба віддати належне автору, який провів чималу працю, щоб поділити населення різних країн на число виданих за рік назв книг і брошур. І справа не тільки в названих показниках. У праці читаємо: “Оскільки ні Кравчук, ні його наступники не перекрили потік в Україну імперської за духом книги, то за часів Леоніда Другого (Кучми. — *О. Г.*) відносне зменшення внутрішнього російськомовного сумарного накладу книжкової продукції на 20,6% було багатократно знівельоване зовнішніми потоками книговидавання РФ” (с. 9—10). Прошу задуматися. Український книжковий ринок заповнила книга із сусідньої держави. Які висновки? По-перше, український покупець фактично фінансує книговидавання в сусідній державі, по-друге, через свою книжкову продукцію Московія фактично веде гібридну війну проти України, по-третє, книжковий ринок зневажає державний статус української мови. У цьому ще недавно можна було переконатися на столичному книжковому ринку. Навіть на Хрещатику продавали російськомовну літературу екстремістського змісту!

Прикро читати, що за президента В. Ющенка, на якого українські патріоти поклали стільки надій, частка російськомовного сумарного накладу книг і брошур збільшилася на 6,6 %, а українськомовного зменшилася на 3,1 % (с. 10).

Може, з початком московської агресії проти України становище у вітчизняному книговидаванні зазнало докорінних змін? Сподівання марні! Лише на 4,8 % зменшилася частка сумарного російськомовного накладу книг і брошур, тобто, як пише Д. Пилипчук, **“н’ятий президент України і його сателіти ще не підійшли до такого доктринального розуміння мовної політики, за якого стало неможливим і неприпустимим расистське трактування української мови як негідної посідати високій і неподільній статус державної”** (с. 10).

Таке ганебне становище державної мови підсилено антиконституційним “законом Ківалова — Колесніченка”, який суперечить навіть Європейській хартії регіональних і міноритарних мов. Ніколи не забуду, як після приходу до влади окупаційної компрадурсько-сімейної бандоолігархії на чолі з Януковичем намагалися так перекласти цю хартію, щоб фактично статус державної мови залишився лише формальним. Для цього ігнорували положення, що **“охоро-на і розвиток регіональних мов або мов меншин не мають зашкодити офіційним мовам і доконечності їхнього вивчення”**. Доходило до абсурду: у населених пунктах і

адміністративних одиницях фактично мала панувати мова 10 відсотків населення.

Якби після проголошення незалежності державна влада зберегла належні пріоритети в мовній політиці, то кількість українськомовних книжкових видань у державі не була б у 5,6 раза менше від реального. Такий показник дає підстави для того, щоб солідаризуватися з авторським звинуваченням: **“Ось такою антидержавною і антиукраїнською була й залишається в нашій-ненашій державі культурна політика державного апарату на чолі з президентами, прем’єрами і спікерами”** (с. 11). Чого хотіти, коли навіть очільник держави заявляє, що більшість її захисників розмовляє мовою агресора, хоч соціологічні дослідження свідчать про інше співвідношення за мовою наших фронтників у так званій АТО, що насправді є війною проти навали путінської Московії?

Праця Д. Пилипчука вийшла ще до того, коли Україна зробила вирішальний крок до повноцінного членства в Європейському Союзі, що ставить відповідальні завдання перед вищими. Порівняймо велемовні телезаяви міністерської очільниці та гирке уболівання автора, що може сприйматися як вирок вітчизняній вищій школі: **“Якщо ми готуємо у своїх вузах фахівців, то якість їхньої підготовки не може бути нижчою, ніж вона є у найрозвиненіших країнах світу. Інакше це не називатиметься вищою освітою, а, скажімо, виробництвом дипломів”** (с. 26). Насправді становище набагато гірше, в чому автор цих рядків міг переконатися, працюючи в одному зі столичних університетів. Йдеться навіть не про **виробництво дипломів**, а про **продаж дипломів**. Невже ми перетворимося на державу дипломованих невігласів, що найбільше хизуються знанням **брутальної ординської лайки, панівної в державі-агресорі?**

У праці порушено ще одне питання. **“Про російські школи в Україні: будемо фінансувати майбутню руйнацію держави?”** — звертається автор до читача. Порушене питання надзвичайно актуальне. Чи не забагато ще до сі реверансів для мови “старшого брата”, чи пак, ординського агресора! Д. Пилипчук порівнює кількість учнів і відповідно підручників у вітчизняних школах з українською й російською мовами навчання. У школах з українською мовою навчання учнів у 10 разів більше, ніж у школах, у яких навчають російською. Проте співвідношення (2011—2015 рр.) українськомовних підручників до російськомовних зовсім інше: 10,2 тис. примірників до 7,2 тис. примірників. Закономірне питання: **“Адже ж ці пропорції абсолютно не відповідають шойно згаданому співвідношенню українського та російського контингенту учнів (очевидно, що російськомовні підручники свідомо друкуються з якимсь дуже зна-**

чим “запасом”). **Нашо?”** (с. 26). До речі, в РФ українськомовних підручників для тамтешніх шкіл за той самий час не надруковано жодного! У праці читаємо: **“Характерно, що для Росії як расистської імперії не існує в її державі не тільки мовно-культурних прав українців, а й, вочевидь, і самих українців, про що свідчать передовсім шизоїдні заяви самого В. Путіна, підпорядковані асиміляторській політиці його імперії, де наявність так званих “автономій” — не більш ніж декоративний рудимент червоної імперії”** (с. 27). Чому ж цивілізовані західні народи миряться з такою дикою політикою, а фактично — з путінським етноцидом?

Розвінчуючи політику В. Путіна, автор праці зіставляє два факти: перший — кремлівський самодержець заявляє, що українці й москалі — один народ, а по-друге, він розпочав війну проти українців. Виходить: Путін воює проти свого народу?

Які ж висновки для українського керівництва в умовах російсько-української війни? Насамперед треба наголосити, що майбутнє не тільки нашої держави, а й української нації вимагає відмови від **“мазохістської внутрішньої політики двомовної [українсько-російської] освіти”** (с. 27). Положення засадничі! Саме під таким кутом доцільно проаналізувати законопроект про вищу освіту, до деяких положень якого фахівці мають серйозні застереження.

Прихильники московського самодержавця ведуть гібридну війну скрізь — і парламент не виняток! Мовну політику у шкільництві доцільно будувати на **паритеті цивілізованого світу**. Щодо українсько-російських відносин Д. Пилипчук конкретизує його так: **“якщо російська сторона не підтримує у себе українськомовної освіти, то підтримка українською стороною російських шкіл в Україні є данною расистській “теорії” про те, що росіяни в Україні є людьми нібито вищого сорту порівняно з українцями, бо мають, всупереч Конституції України... більше мовних прав, ніж українці в Росії”** (с. 27). До речі, стаття 19 про захист прав національних меншин Конституції Російської Федерації в рудименті **“імперії зла і брехні”** не діє. Політику ж українського (за формою, а не за суттю) керівництва автор рецензованої праці називає **постколониальною і віктимною (жертвовною)**. Таку характеристику доцільно доповнити: вона ще й **посттоталітарна, постгеноцидна й квазісвітська**.

Як діяти далі? Прислухаймося до такого висновку Д. Пилипчука: **“Як не крути, а відмовлятися від російськомовної шкільної та вишівської освіти як від чинника, що загрожує національній безпеці, Україні такі доведеться, якщо тільки керівництво нашої держави не сповідуватиме таємно ідеалів москвинського чи якогось іншого неоколоніалізму”** (с. 27). Гадаю,

що не варто зводити до таємного сповідання чужих ідеалів: їх проповідує відверто частина нардепів, що входять до так званої “опозиції”, а насправді антиукраїнських і антидержавних фракцій. Однак їм усе прощають! Навіть мільйони гривень, вкрадених у держави!

Віктимну політику проводить освітянське міністерство не лише щодо мови навчання. Зведено до абсурду політику пільг для вступників у виші з окупованих районів Донбасу. Жодної диференціації!

Вражає аналіз мовної політики в ЗМІ. За два роки президентства П. Порошенка питома вага сумарного річного накладу українськомовних журналів від їх загального числа становила лише 11,4 %, що на 0,5 % менше, ніж було за верховенства В. Януковича (с. 29). До речі, за президентства Л. Кравчука вона становила 87,2 %, а потім постійно зменшувалася (с. 29). Д. Пилипчук волає: **“То що ж це таке, коли не послідовна (дарма, свідомо злочинна чи безглуздо несвідомо) антидержавна, антиукраїнська політика, і чи не працювала ця політика насправді на ІДЕОЛОГІЧНЕ РОЗЗБРОЄННЯ Української держави та Українського народу і на постігнє й тривале УНЕМОЖЛИВЛЕННЯ розбудови української політичної нації, про яку раз у раз говорили всі наші президенти?”** (с. 29). Виходить, що в Україні творять політичну націю не на українській, а на малоросійській основі, щоб одного дня разом з білорусами проголосити свою належність до москалів!

Аналіз стану видання журналів у регіонах України дає змогу висновувати, що **“серед найнебезпечніших для української мови регіонів опинилися не лише анексований Крим і окупований Донбас”, а й Запорізька, Дніпропетровська й Одеська області** (с. 29). Нема підстав виокремити на цьому тлі у позитивному значенні навіть столицю. Лише в галицьких областях становище протилежне. У рецензованій праці автор подає таблицю, що дає достатнє уявлення з цього питання. Принагідно зауважу, що не всі таблиці мають назви, чого слід уникати.

Назва передостаннього розділу має наступальний характер: **“Мова — наша зброя і безпека”** (с. 31—34). Сама праця закінчується словами: **“За сучасне покоління наші проблеми ніхто не розв’язуватиме: ні Шевченко, ні Франко, ні Рильський, ні Маланюк — мусимо розв’язати їх самі”** (с. 34).

Треба подякувати Дмитрові Пилипчуку за патріотичний подвиг, адже його працюю видано коштом автора. Задумаймося, за часів Австро-Угорської імперії галицькі селяни давали на місцеві осередки товариства “Просвіта” останній гріш. Чому ж нині, коли становище значно ліпше, український патріот не лише творить, а й видає за свої мізерні заощадження свою таку потрібну працю? Не тільки видає, а й безкоштовно розсилає в різні регіони України!

Праця Д. Пилипчука стукає до сумління кожного українця. Гадаю, що порушені ним питання треба розглянути на позачерговому всеукраїнському просвітянському форумі з широкою участю представників творчих спілок.

Закінчення. Початок на стор. 1

Урок літератури — це урок-мандрівка, урок пізнання іншого досвіду, розуміння іншої соціокультурної реальності, поведінки однолітків і не-однолітків... Одне слово, на уроці літератури важливо допомогти дитині мандрувати текстом, аби узяти в ньому щось для себе, а також виявити своє ставлення з приводу певних моральних колізій, світогляду, позицій героїв. Важливо, щоб учні мали можливість візуалізувати для себе той художній світ, у якому перебувають, сторінка за сторінкою, позаяк лише так можливе “глибоке занурення” у текст, позаяк лише так сконструйовані художньою свідомістю герої перетворюються на реальних, із *плоті і крові*, які зможуть бути *порадниками* або *подразниками* для дитячого сприйняття.

У сучасному інформаційному світі є таке поняття, як браузер для “глибокого занурення”, наприклад, *Tor*. Ми звикли до *Google Chrome*, *Mozilla*, *Opera*, *Explorer*..., але є й інші браузери, які допомагають фаховому пошукачеві знайти в мережі те, що розташоване геть не на поверхні. Для цього користувач має володіти певною сукупністю умінь, аби скористатися перевагами “глибокого браузера”, а не сказати, що там усе незрозуміло, заскладно й він чи вона надалі користуватиметься звичним браузером. Мені здається, щось подібне відбувається і з текстом, який ми можемо відкрити для себе за допомогою *Opera*, а можемо за допомогою чогось “глибшого”.

Урок літератури, який “занурює” дитину до читацькоцентричної парадигми, передбачає те, що діти розуміють літературний твір як психологічно живий об’єкт, як те, що містить певний потенціал для їхнього подальшого розуміння життя. Читання “Ромео і Джульєтти”, “Гамлета”, “Божественної комедії”, “Фауста” тощо — це пропрацювання певних сюжетів, які визначають притаманні більшості моделі поведінки.

У такому разі перше правило (або ж стратегія) “читацькоцентричного уроку”: *світ літератури живий*. Дітям часом здається, що, читаючи, вони, можливо, витрачають час. Замість цього вони могли б пограти у футбол або комп’ютерні ігри. Проте насправді література готує їх до можливих непростих ситуацій у майбутньому житті, яке аж ніяк не досконале. У житті є поразки, непорозуміння, конфлікти, образи, злочини... І досвід літератури дає можливість зараз, на уроці, поміркувати з приводу таких серйозних проблем, як зрада, відчуження, убивство, самогубство тощо. Щоб знати, що у дроті струм, не обов’язково доторкатися до нього. Так само і з літературою: вона дає можливість збагатити царину пізнавальних можливостей молодій людині, пропрацюючи чи імагінативно певні життєві колізії або ж розвиваючи уяву, важливий чинник нестандартного розв’язання життєвих проблем.

Сьогодні у кількох країнах на нашій планеті вже друкують людські органи на 3D принтерах. Ми ж часом і не здогадуємося, що відбувається в зовнішньому світі. Читацькоцентрична парадигма має ще одну важливу перевагу: *вона розширяє наші межі бачення світу, закладає принцип відкритості до “Іншого”*, а отже, готує до зустрічі з дивом, висловлюючи метафорично. Щоби зу-

Українська школа майбутнього твориться уже сьогодні: виклики й загрози реформування

стрітися з дивом, потрібно бути готовим до цього. Ця антична мудрість важлива й сьогодні.

В аспекті ідей “Нової української школи” одним із ключових понять постає “дитиноцентризм”. І хоча цей термін не новий для вітчизняної педагогіки, зауважу, що розробники НУШ, до яких належить і автор цих рядків, зокрема, програм із літератури, прагнули, аби у школі змінилося ставлення до учнів, які мають сприйматися як суб’єкти навчально-освітньої діяльності, а не об’єкти. І хоча де-юре ніби так і було, проте насправді й досі у школах маємо доволі неадекватне ставлення до учнів, які часто мають лише обов’язки, але геть не мають прав. Подібних сумних традицій потрібно позбуватися. І читацькоцентрична парадигма спрямована на те, аби кожна інтерпретація учнів, кожна несподівана думка була сприйнята як така, що має право на існування. Зрештою, такий підхід аж ніяк не суперечить сучасним підходам літературознавства, зокрема, у цьому аспекті дозволу згадати праці канадського теоретика Дж. Каллера, який вивчав принципи рецептивної естетики. Текст може генерувати безконечно можливу кількість прочитань.

Пригадаймо, яких несподіваних трансформацій здобувають добре відомі тексти про “Анну Кареніну” чи “Шерлока” сьогодні. З точки зору “текстоцентризму” кіноінтерпретація Бі-Бі-Сі — це знущання над канондойльськими творами, “поразка режисерів”... Але ж скільки людей на планеті цей фільм привабив саме поєднанням оригінальних особливостей героїв і сюжетів, які належать до ТСО (традиційні сюжети та образи), із новітніми гаджетами, які допомагають неординарному розумові розплутувати найзагадковіші таємниці. Сучасний образ Шерлока — це результат домінування читацькоцентричної настанови, у якій важить здатність людини адаптувати класичні (традиційні) сюжети й ситуації до сьогодення.

Мені доводилося бачити чимало театральних трансформацій шекспірівського тексту (скажімо, у Польщі кілька років тому бачив трансформацію “Тіта Андроніка”, який був метафорично перетворений на історію про взаємини людини й ідеології, людини і нацизму, конфліктів усередині Польщі та Німеччини в 1938—39 рр.) Подібні культурні адаптації не були б можливі, якби не читацькоцентричний підхід. Зрештою, прагнення “переписати” текст певної культурно-істо-

ричної епохи відповідно до чуттєвості й світогляду сьогодення — цілком природне устремління людини, яка живе культурою, словом... Шекспіра трансформували і в період романтизму у Німеччині, мовляв, занадто вже багато смертей у його трагедіях. Людина втілює специфіку мислення певної епохи — і це цілком природно. Будь-яка вказівка сприймати текст так, а не інакше свідчить про “диктат”, який педагог чинить над текстом. Пояснимо герменевтику твору, тобто окресливши культурно-історичний контекст, певні смисли, важливі для автора чи авторки, у жодному разі не можна заперечувати самобутніх читацьких інтерпретацій дитини. Зрештою, мені здається, що читацькоцентрична парадигма на уроках літератури дає можливість якнайкраще візуалізувати ті світоглядно-філософські матриці метамодернізму, який прийшов на зміну постмодернізму і який показує, що світ не обов’язково має бути поділений за чорно-білим принципом.

Сприятливим матеріалом для формування компетентності спілкування рідною державною мовою є комплекс поезій, які вивчають, починаючи з 5 класу і які репрезентують тему культивування поваги до рідної мови (Д. Павличко “Ти зрієш мови рідної”, “О рідна мово, хто без тебе я”, “Якби я втратив очі”; Олександр Олесь “О слово рідне! Орле skutий!”; В. Голобородько “Наша мова”; І. Малкович “Свічка букви і” тощо).

Формуванню компетентності спілкування рідною державною мовою сприятимуть також текстоцентричні дослідницькі учнівські проекти, що передбачають через художні тексти дослідження школярами різних шарів лексики української мови. Компетентність спілкування іноземними мовами потребує від учнів розуміння потреби популяризувати Україну в світі засобами іноземних мов; усвідомлення того, що, вивчаючи іноземну мову, ми збагачуємо рідну, готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур.

Максимально сприятливим для формування цієї компетентності є творчість поетів-неокласиків. Ефективним матеріалом для формування компетентності спілкування іноземними мовами, за умови знання учнями відповідних іноземних мов у профільних класах, є такі тексти: М. Рильський — переклади польської — “Пан Талеуш” (А. Мішкевич), Борис Тен — “Іліада”, “Одіссея” (Гомер), Ю. Андрухович — “Ромео і Джульєтта”, “Гамлет”, сонети (В. Шекспір) тощо.

Восени у Верховній Раді відбувається голосування за законопроект “Про освіту”. Закон має важливе значення для змін нашої соціальної дійсності, для формування нової траєкторії навчання у школі, для утвердження в нашій практиці формальної, неформальної та інформальної освіти. Представлений законопроект “Про освіту” пропонує системні зміни, явлені не лише у самому тексті закону, а в тому проекті, який може бути реалізований у разі позитивного голосування у Верховній Раді. Маю на ува-

зі “Нову українську школу”, яка є інтелектуальним продуктом, що постав у результаті обговорень багатьох фахівців і в Україні, і за кордоном.

Пропонована реформа освітнього простору спрямована на його демократизацію та більшу автономність. Так, скажімо, тепер потрапити на посаду директора можна буде лише через конкурс і працювати на цій посаді не більше двох термінів; у новому законі йдеться про значно більшу, ніж прописано у чинному, академічну свободу, він заохочує педагогічну ініціативу, яка полягає у розробці авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій; у такий спосіб йдеться про те, що за педагогами офіційно буде закріплено право на індивідуальну освітню (наукову, творчу) діяльність за межами їхнього закладу освіти. Розумію, з поняттями “академічної свободи”, “педагогічної ініціативи” можуть бути певні колізії у нашій країні, де упродовж кількох десятиліть керівники освітніх закладів звикли до директивного методу управління. На жаль, наші учителі часто просто не мають сил для написання авторської програми, а користуються уже готовим продуктом. Безперечно, так легше. Але чи відповідає ця “затверджена кимсь нагорі” програма очікуванням того класу, у якому працює учитель? Можливо, з огляду на певні інтереси учнів, їхню успішність та інші чинники варто обрати для вивчення на уроці той, а не інший твір, більше годин приділити вивченню того чи того роману, який має важливе значення для формування тих чи тих компетентностей. У такому разі йдеться про те, що після ухвалення цього Закону у лоні НУШ буде сформовано середовище творчих людей, готових мислити нелінійно, нестандартно, не користуючись готовими кліше.

На жаль, сьогодні професія вчителя досить низкооплачувана, учитель “завантажений” різними паперовими формами контролю та звітності, які, звичайно, в умовах невисокої заробітної платні навряд чи сприяють творчій траєкторії й реалізації принципів академічної свободи. Проте уже з січня 2015 року Міністерство під керівництвом Л. Гриневич домоглося в уряді підняття зарплат учителям. І в такому разі знову повернуся до думки, що в майбутньому відбудеться переформатування освітнього середовища, яке має бути середовищем щасливих людей, соціально захищених і вільних, які виконують одну з найважливіших місій у країні. Як у США, де посада вчителя є суспільно значущою й економічно привабливою.

Крім того, за рік МОН планує провести перепідготовку вчителів початкової школи, які з 1 вересня 2018 року почнуть працювати з “першачками” уже в руслі НУШ. Сертифікація для роботи з новими держстандартами буде добровільною, а ті, хто її пройде, отримають 20 % надбавку до заробітної платні. Закон передбачатиме збільшення в освітній системі педагогів-новаторів, які мислять творчо й залучають дітей сприймати світ

індивідуально, виховуючи здатність критичного мислення й адекватного реагування на різні феномени сьогодення й минулого; таке “реагування” передбачає ціннісний підхід до явищ. Освітній простір, у якому й досі чинні принципи військової муштри (клас із партами у три ряди...) з часом мають відійти.

Окреме дискусійне питання у Законі — **6 стаття**, у якій йдеться про мовний бік освіти. На мою думку, у законі могло б бути прописано, що мовою освітнього процесу є **державна мова**. І тут варто було б поставити крапку, аби не викликати в майбутньому подальших інсинуацій і провокацій. Звичайно, можна іншим окремим реченням прописати права корінних народів на вивчення своєї мови або ж предметів своєю мовою. Розумію біль кримськотатарського народу, який став жертвою кремлівської анексії й, по суті, терору. Був свідком полум’яної промови Р. Чубарова на розширеному засіданні Комітету ВР з питань науки і освіти у червні й поділяю окремі його тези. Проте у рамковому Законі про освіту ми передусім маємо керуватися Конституцією і здоровим глуздом. Ми пересвідчилися, до чого призводить політика “регіоналізації”. Сьогодні, крім війни на сході країни, маємо й інші небезпечні регіони, скажімо, Закарпаття. Важливо вибудувати грамотну мовну політику у цьому регіоні, реалізовану на різних рівнях: від розробки тестів ЗНО, які могли б успішно скласти представники інших національних меншин, до запровадження цілісної мовно-освітньої політики задля утвердження української державної мови як мови порозуміння. Проте у рамковому Законі “Про освіту” не може бути двозначних позицій, які з часом хтось може витлумачити як “шпарину” для утвердження мови країни-агресора, яка шляхом “просування” своєї мови прагне легітимізувати й межі своїх географічних кордонів. Ми розуміємо, що нинішня війна відбувається в тих регіонах, які були доволі слабо на соціокультурному рівні вписані в тіло української держави. Ситуація в Криму стала ще показовішою: протягом значного періоду цей український терен, здається, був відданий на поталу “російському світу”, який, зрештою, і насильницьки проковтнув його, позбавивши кримськотатарський народ права мешкати на своїй землі.

Тож питання 6 статті видається й досі до кінця не вирішеним, хоча чудово розумію і знаю, скільки загалом було правок до цієї статті у законопроекті.

Можливо, коли ситуація стає занадто складною й конфлікт набуває ескалації, важливо керуватися Конституцією або ж прописати текст статті максимально просто, утверджуючи роль державної мови та мови корінних народів як таких, які забезпечують функціонування освітнього процесу в Україні.

Посилання:

Нова українська школа: основи стандарту освіти. — Львів, 2016. — 64 с.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

Юрій ТЕСЛЯ,
Юлія ХЛЕВНА

Європейський підхід до проведення вступної кампанії та організації навчального процесу

Цьогоріч хвилювання щодо вступу були на слуху в усіх. Абітурієнти до останніх днів роботи приймальних комісій переймалися: чи потрапимо на державну форму навчання, чи вистачить ліцензованого обсягу, чи знову чогось не зіпсує Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО).

На шпальтах преси було чимало інформації про роботу приймальних комісій. Веб-сайти університетів не встигали за вибором інформації про вступ. Особливо часто “незлим тихим словом” згадували ЄДЕБО.

Але вступна кампанія позаду, вона завершилась успішно, і місяць державного замовлення отримали найдостойніші абітурієнти.

ЗМІ не оминули увагою й Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Звичайно, інформація дуже різна, але КНУ на першому місці серед навчальних закладів України за кількістю поданих заяв. До нас ідуть за знаннями, кваліфікацією, за перспективою у житті, зокрема і на наймолодший факультет університету — факультет інформаційних технологій (ФІТ).

Факультету лише три роки. Він ще не має жодного випуску бакалаврату. Не має випускників, які б на теренах України та за кордоном популяризували б його. Але, попри це, за кількістю заяв факультету

інформаційних технологій посів четверте місце в університеті (4600 заяв), поступившись лише популярним факультетам та інститутам (філологічному, економічному і міжнародних відносин), значно випередивши споріднені факультети, такі як факультет кібернетики (2900 заяв), механіко-математичний (743 заяви) та факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем (1118 заяв). На ФІТ відкрито п'ять спеціальностей, які представлені у 8 освітніх програмах: 121 “Інженерія програмного забезпечення”; 122 “Комп'ютерні науки”

(“Комп'ютерні науки”, “Управління проектами” (магістратура), “Інформаційна аналітика та впливи” (магістратура), “Прикладне програмування”); 125 “Кібербезпека”; 172 “Телекомунікації та радіотехніка”; 126 “Інформаційні системи та технології”.

Варто зазначити і високий конкурсний бал при вступі на вказані спеціальності ФІТ. Лише за спеціальностями “Інженерія програмного забезпечення” та “Комп'ютерні науки” вищий прохідний бал був лише у наших колег із факультету комп'ютерних наук та кібернети-

ки. По інших спеціальностях ми — лідери в Україні.

ФІТ вчасно надав вступникам всю необхідну інформацію про спеціальності, їхні перспективи, про студентське життя загалом — від відеозвернення декана, завідувачів кафедр до викладачів факультету. Були представлені інформаційні листівки про ФІТ КНУ.

Ми зорієнтовані на європейську організацію навчального процесу — це молодий факультет, який впроваджує все краще, що є у світі. В університеті впроваджено модульну організацію навчального процесу: студенти не вивчають одночасно 6–7 дисциплін, а вивчають їх по черзі, і завершують навчання контрольними заходами. Керуємо навчальним процесом професійно, “через проекти”. Є чітка відповідальність, виконавська дисципліна на дуже високому рівні, є професійні керівники проектів, і є найпопулярніша сьогодні на факультеті магістерська освітня програма “Управління проектами”.

З усіх дисциплін є відеолекції, різноманітні електронні матеріали, які дають змогу студенту в будь-який час вивчити предмет. Це створює можливість змішаного навчання з усіх предметів, зокрема доступ до онлайн-навчан-

ня, куди входять відеолекції, лабораторні, семінарські та практичні роботи.

На факультеті практикується залучення до навчального процесу відомих ІТ-компаній. Відкриття їхніх представництв — мотивація студента до навчання не лише через теорію, а й через реальні проекти. Наші викладачі не теоретики, а практики, які теж працюють у різноманітних проектах. І ми дуже хочемо, щоб наші студенти під час навчання на старших курсах обов'язково працювали в ІТ-компаніях (звичайно, у вільний від занять час). Для цього ми створюємо їм спеціальний розклад — 3 аудиторних днів на тиждень.

Професійність в усьому. Це ще один наш принцип. У навчанні, у практичній роботі, наукових дослідженнях, організації. Факультет має грандіозні плани з реалізації навчальної, наукової та практичної роботи зі студентами. Минулого року з наших студентів перемогли на Всеукраїнських конкурсах наукових робіт. Стали срібними призерами Всесвітнього конкурсу ігрових програм. Були чемпіонами університету з футболу. І це лише на четвертому році існування.

Тому запрошуємо всіх не лише на навчання, а й до співпраці! Ми чекаємо на ВАС!

— Пані Оксано, а Ви якою бачите нашу українську освіту?

— Коли чую розмови про освіту, то вони зводяться до одного: підвищення зарплати вчителям. Ці розмови звучать нині з вуст чи не кожного посадовця. Мабуть, вони вважають, що всі думають вухами, а не головою. І хоча зарплата — це рівень існування, але все ж-таки мали б говорити передусім про якість освіти. Тим більше, що цьогорічне ЗНО з української мови та літератури показало дуже низький, по суті, катастрофічний рівень знань із рідної мови та літератури. 8 % абітурієнтів не здолали поріг. А це — 17 тисяч випускників. І лише п'ятеро отримали найвищий бал. Страшно... У нас від самого початку створення держави ставлення до літератури поверхове. Це тільки люди, зашорені минулим, доводять, що з цим все гаразд. А насправді ми плывемо від одного берега до іншого — і нічого істотно не змінювали.

— Чому?

— Бо завжди оглядалися на когось. Наприклад, що нам скажуть, коли вивчатимемо “Марію” Уласа Самчука, “Сад Гетсиманський” Івана Багряного, “Ась і Ось” Степана Васильченка чи “Стрибожий дарунок” Леся Мартовича? А творці інших програм чомусь не побоялися ввести в них кращі твори російської та світової літератури. Лише укладачі Програми з української, нівелюючи літературний процес, шороку скорочують її, вихолощуючи кращі твори... Складається враження, що у високих освітянських кірсах сидять люди, які нічого нового не можуть запропонувати...

— Невже лише найвищих кірсел це стосується?

— Йдеться не лише про найвищу ланку. Я знаю директорів,

Сподіваємось, що Україна перемаже!

«У нас від самого початку створення держави ставлення до літератури поверхове»

“Наша вища та середня освіта турбує суспільство відірваністю від реального життя”, — констатує міністр освіти і науки Лілія Гриневич. Спробуємо проаналізувати, як готують у школі громадян і патріотів, у розмові зі львівським вчителем-методистом Оксаною СТЕФАК.

які впродовж свого життя нічого не читали, які не знають історії, які мало обізнані з методикою і психологією. Але вони — передові, зразкові. Передусім — тому, що спорудили затишні туалети, пофарбували фасад, з користю для себе “облагородили” підвальні приміщення, пригрівши там приватні структури. Зрозуміло, що й це потрібно. Але це — земля під ногами. А де ж небо над головою? Я для всіх керівників різних рівнів також запровадила б щорічні тестування на рівень інтелекту. А головне — на знання свого предмета — управління навчальним закладом. Це варто було б запровадити і для інших фахівців-предметників.

— До речі, а вчителі якого віку переважають?

— Вік вчителів-предметників — ще одна проблема. Тепер, коли підвищили зарплати, ніхто не квапиться йти зі школи. Я розумію: пенсії мізерні. Але є й інший бік медалі — цьогоріч створено нові школи-гімназії. Звичайно, вдається їх створити переважно тим директорам, які наближені до начальства. Але там залишаються працювати й ті, хто вже відстав від розуміння справжніх завдань, хто давно вже вичерпав свій ресурс вчителя. А ще у так званих гімназіях, де учнів належить навчати кількох мов, використовуючи нові методики, їх навчатимуть і ті, хто викладав російську, а потім — за рік чи за півроку — перекваліфікувався на англійську.. Тому й рівень результатів ЗНО і з

української, і з англійської дуже низький.

— А хіба переатестація вчителів не проводиться?

— Власне, вона мала б проводитись в Інститутах освіти, в методичних центрах. Цікаво, чому ніхто не проаналізує роботу обласних інститутів освіти та методичних центрів? Як вони використовують гранти? Який рівень викладання для вчителів на курсах підвищення кваліфікації? Чи ці інститути та методичні центри не є місцем, де відсиджуються ті чи ті особи пожиттєво? Який коефіцієнт їхньої корисної дії? Ці питання мали б вивчатися ґрунтовно. Вони теж є одним із пунктів комплексного підходу до освіти. А молоді чомусь до школи не йдуть. Врешті, не мають як прийти, бо місяць зайнято отими поважними.

— Можливо, й поважні це розуміють — і дещо вивчають з того, що необхідно в новому, нашому часі...

— Залишається хіба сподіватися... І ще одна проблема: хто вступає на факультет української філології? Колись вступали ті, хто багато читав, хто вмів сам писати вірші чи оповідання. А тепер навіть на такий поважний факультет у Львівському національному університеті імені Івана Франка зараховують всіх, хто має найнижчі бали з “української мови та літератури”, а мав би бути виставлений поріг за результатами ЗНО від 175—180 балів. Тоді і знайдуться для школи творчі, енергійні, ерудовані викладачі, які

будуть зацікавлені працювати в школі.

Розуміння життя майбутніх громадян починається з вчителя. А що маємо нині? Багато хто з підлітків, коли їх викликати на розмову, стверджують: те, що вони вивчають, їм не цікаво. Тож, на яких творах ми виховуємо патріота, інтелігента і просто Людину? Я вже говорила про те... Із програми з української мови та літератури вихолощуємо все, що можна, і не шукаємо нового. Можна тільки подивуватися, чому вихолощено з програми деякі твори Тараса Шевченка, Лесі Українки, Максима Рильського, Володимира Винниченка. Чому добродій від науки вирішили, що “Мені однаково” Т. Шевченка — це занадто патріотично для тих, хто складатиме ЗНО.

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в вогні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.

Чи не актуальні ці слова духовного отця нації? Чи випадково прибрали цей твір з програми?

— Коли відповідальні люди прочитають нашу розмову, можливо задумаются?

— Хотілось би в це повірити. Хоча... Нині, коли Україна у вогні, коли за кордон виїхала та частина людей, яка мала б будувати і творити нове, ми, на жаль, маємо в найвищих ешелонах влади тих, хто не пам'ятає, який ВНЗ чи факультет закінчили, яку дисертацію написали. А на запитання журналістів, що читали, скром-

но, опускаючи очі, відповідають, що не пам'ятають твору...

— ...але досить часто згадують Булгакова.

— Так, згадують, хоч я впевнена, що “Майстра і Маргариту” вони також не читали. От і маємо відповідне ставлення до мови та літератури, до освіти загалом, до держави. Тому й гинуть ті, хто знав тріумфу на світових сценах, хто читав багато і знає історію свого народу, для кого непорожнім звуком є слово Батьківщина.

І остання проблема: школа не виховує патріота. В Україні майже не буває в школах заходів, уроків, на яких би звучали патріотичні пісні, поезії, уривки з прозових творів. На мою думку, поезією “Любіть Україну” Володимира Сосюри і скороченим варіантом “Задивляюся у твої зиниці” Василя Симоненка патріотизму не виховаєш. Вдумайтесь: скороченим!.. Саме так вирішили упорядники програми ЗНО: бо ж навіщо перевантажувати випускників? А звідси і неповага до гімну — і державного, і церковного, звідси втрата людиною самої себе... Такі люди в масі своїй стають утраченим поколінням, людьми, які не відбулись.

— Словом, попри всі декларації чи реформи, ми, тобто школа, не допрацюємо...

— Це ще м'яко сказано. По суті, ми виховуємо раба, якому потрібна їжа, робота і духовна порожнеча... Але тліє ще певна іскорка надії, що щось істотне почне в Україні змінюватися.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
член НСПУ і НСЖУ,
кандидат філологічних наук

Валентин ЯБЛОНСЬКИЙ

Закінчення. Початок у ч. 33 за 2017р.

Донести всю правду...

І останнє: українська революція не мала у світовій практиці аналогій, не було кого наслідувати, з кого приклад брати. Самі створювали теорію своєї боротьби і самі її втілювали; вона була скерована одночасно проти трьох окупантів, і тому перемога в ній вимагала безмежної жертвості й героїзму української нації.

Радикально налаштовані польські автори використали Волинську трагедію для розпалювання протистояння між поляками та українцями, що врешті переросло у визнання Сеймом Польщі дій УПА та ОУН геноцидом проти поляків. Як підкреслює Я. Дашкевич, “Польща доведена маніпуляціями історії до стану справжньої антиукраїнської істерії <...>. Із стратегічного партнера перетворюється в стратегічного ворога, а з адвоката України в адвоката діавола <...> Польща повірила, що в ультимативній формі може диктувати Україні, як вона має “відзначити” волинські події, відновлювати пам’ятники-меморіали на честь польських перемог над українцями тощо...”

Здобутки польських істориків та літераторів у справі Волинської трагедії значно більші від наших, та не забувайте, що в польській історії та культурі не було Великого терору, “Спілки визволення України”, розстріляного відродження, у них не було “старшого брата”, на якого треба було рівнятися тощо. В той же час, польська історіографія, як підкреслює Я. Дашкевич, перебуває в полоні створених міфів “про велич історичної Польщі, про великий цивілізаційний внесок поляків в культуру Волині, про українців-різунів, що Українська Повстанська Армія виникла лише для того, щоб різати поляків, що бандерівці скоїли масові вбивства поляків, щоб втілити проекти етнічних чисток цього регіону, які вони спритно приховали” тощо. Значним кроком вперед є концепція Українського інституту національної пам’яті, що відлік українсько-польського протистояння слід вести від початку Другої світової війни на Холмщині. Ми вважаємо, що польсько-українське протистояння розпочалося з 1918 р., з боротьби тільки що створеної ЗУНР з поляками і в ширшому масштабі з 1920 р., з розриву Пилсудським підписаного шість місяців тому Варшавського договору про співдружбу з УНР, підписання угоди з Радянською Росією, окупації Галичини та Волині Польщею і продовжувалося понад 25 років в умовах Постверсальської Польщі, німецької окупації.

Значним прогресом в дослідженні Волинської трагедії українськими вченими є нові підходи щодо її трактування: “справа Волині була логічним наслідком подій попередніх двох десятиріч (Я. Дашкевич); відповідальними за загибель мирних людей є конкретні злочинці, а не український народ і його збройні формування, учасники українського повстанського руху в цілому (Я. Ісаєвич); про обопільну відповідальність сторін у міжнаціональному протистоянні (Ю. Сливка та Ю. Киричук); про зіткнення в Західній Україні між собою двох націоналізмів — українського і польського (А. Зашкільняк); що “в радї випадків

неможливо встановити справжніх винуватців злочину з огляду на діяльність у 1943–1944 рр. на Волині озброєних груп різноманітного походження (В. Гошовська); дуже багато жертв, які легковажно приписують “українським націоналістам” або, з протилежного боку, “польським зайдам”, впало насправді жертвою кримінальних вбивств, що не мають жодного відношення до національності ні жертв, ні вбивць” (Т. Ольшанський).

Підсумовуючи сказане, хотів би на 100-ту річницю Української революції та 75-річчя УПА підкреслити для пам’яті і нагадати світу (і зокрема Польщі), що Волинь — це українська земля, і тому десятки тисяч волинян віддали своє життя за неї.

Впродовж століть на Волині поряд з українцями жили представники різних національних меншин, взаємовідносини між якими були різними. Середина ХХ століття відзначилась різким погіршенням польсько-українських стосунків, відлуння яких чути і донині. Без досягнення

взаєморозуміння між нами з цього питання неможливо захистити наші народи, в тому числі й Європу від повторення подібного.

Принциповим питанням тут є з’ясування причин трагедії. На жаль, на заваді цьому у поляків стоять створені ними міфи — історичної Польщі, внесеного вкладу в цивілізацію Волині, образ міфічного ворога — УПА, що виникла лише для того, щоб різати поляків, а також стереотип українця-різуна. Ми не нав’язуємо іншим народам міфів та стереотипів, ми керуємося у своїх висновках історичними фактами, науковою етикою та християнською мораллю.

Безперспективними є також спроби визначити, хто несе біль-

шу відповідальність за Волинську трагедію через сім десятиліть після неї. Це шлях у безкінечне нікуди з двома (в нашому випадку з трьома) невідомими.

Дослідження великої когорти українських учених, наведені в книзі наші матеріали є незаперечним доказом, що однією з основних причин Волинської трагедії було грубе порушення поляками національних і релігійних прав українців на Холмщині, що викликало в 1941–1942 рр. хвилю протистояння з убивствами лідерів опозиції, так званих мужів довір’я, мародерством, підпалили сіл, яке перекинулося через річку Буг на Волинь і стало тією іскрою, що підпала багаття Волинської трагедії. На жаль, більшість польських істориків відмовляються враховувати цей факт.

Проведені дослідження дозволяють нам зробити висновок, що польсько-українське протистояння в ХХ сторіччі розпочалося з 1918 року, зі збройного нападу поляків на Західноукраїнську Народну Республіку, окупації Га-

ністрацію та допоміжну поліцію; коли Лондонський еміграційний уряд створив на Волині мережу польських підпільних формувань, їхні бази як свої стали використовувати червоні партизани, що проникали сюди з Білорусі. Таким чином, на тлі Другої світової війни розгорілася українська тристороння (німецько-українська, польсько-українська і більшовицько-українська) війна, яка отримала назву Волинської трагедії і яка поступово поширилася на Галичину, пізніше — на Закарпаття.

Дати відповідь на питання, хто був ініціатором і головним організатором цього протистояння, особливо через 70 років після його виникнення, практично неможливо, оскільки таких документів поки що не знайдено; подруге, на Волині, в її лісах, в цей час виникли різні мілітарні та парамілітарні угруповання, а також так звані “блукуючі групи”, здебільшого, мародерів; не можна не враховувати і провокаційну діяльність “спеціальних груп та загонів НКВС, та німецьких окупантів” (В. Гошовська). Нарешті, окремі отаманчики цих угруповань хизуються своєю причетністю до провокацій. І останнє. Не забуваймо і про позитивну роль лідерів у різних протистояннях, які вберегли Україну від стихійної жакерії та отаманщини.

Справжній характер Волинської трагедії можна зрозуміти лише в контексті усєї історії, в т.ч. історії польсько-українських взаємин та подій Другої світової війни. В українців не було іншого шляху здобуття незалежності, як боротьба з окупантами. При цьому українці претендували не на чужі землі, а лише на свої.

Великою помилкою СРСР, зокрема Сталіна, було те, що вони так легко погодилися на Ялтинській конференції на лінію Керзона, на включення давньоукраїнських земель — Лемківщини, Підляшшя, Посяння і Холмщини, до складу Польщі.

Підсумком трагічного німецько-польсько-більшовицько-українського протистояння стали величезні жертви, статистика про які страждає на велику неточність. Та воно й не дивно. Точні дані про масштаби жертв Другої світової війни ми дізналися лише недавно, через 70 років після закінчення війни.

Понесені учасниками українсько-польського протистояння жертви насамперед є на сумлінні Лондонського еміграційного польського уряду, який фактично інспірував ці події. Не менша провина лежить на Пилсудському та його наступнику Мосцицькому — авторах ідеї створення авторитарної монаціональної Польщі з притаманними їй методами управління. Не можна скидати з рахівниці причетність німців та більшовиків до винищення українських патріотів, до провокування ними міжетнічних протистоянь.

Польські політики юридично неправочинним рішенням

Сейму, підготовленим на основі методично недостовірних даних, з порушенням принципу історизму та причинно-наслідкових зв’язків хотіли принизити Україну, шельмувати діяльність УПА. Схиляючи свої голови перед світлою пам’яттю Героїв УПА на 75-у річницю від її започаткування, ми заявляємо, що ніколи не визнаємо рішень, які суперечать історичній правді, юридичній справедливості та християнській моралі.

Всю вину за Волинську трагедію Польща намагається списати на українську сторону, але ж, вибачте:

- хто розпочав у 1918 р. у Львові війну проти Західноукраїнської Республіки?

- хто порушив у 1920 р. Варшавський договір і інтернував армію УНР в таборах у Каліші?

- хто підписав 18.03.21. Ризький мирний договір між Польщею та Росією, розірвавши цим Варшавський договір між Україною та Польщею?

- хто закривав українські школи та кафедри, руйнував українські церкви, проводив ревіндикацію, колонізацію, колонізацію Волині та Галичини, паціфікацію українців?

- хто організував концентраційні табори для українців у Березі Картузькій та Явожно?

- хто розстріляв полонених галичан-захисників Карпатської України на Верецькому перевалі в 1939 році?

- хто затіяв переселення українців з Польщі та поляків з України, організував операцію “Вісла” з численними людськими жертвами?

- хто розпочав репресії проти українців Закарпаття, які, перекинувшись через річку Буг на Волинь, стали тою іскрою, яка розпала багаття Волинської трагедії?

Шановні панове Поляки! Невже цього не було в історії Польщі ХХ століття і немає його у Вашій національній пам’яті? Але ж це містить значно більше підстав для звинувачення Польщі в геноциді, ніж виставлені Вами Україні. То, може, краще спокутувати раніше свої гріхи, а тоді братися до чужих. Сходімо раніше самі до церкви чи костелу, поставмо свічку і, звертаючись до Всевишнього з молитвою, попросимо Його: “I odpuść nam nasze winy jako i my odpuszczamy naszym winowajcom” (“І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”). Може, це змусить нас задуматися над прожитим, і ця молитва стане своєрідним оберегом від повторення подібних трагедій.

І ще одне: поки Україна є, Ви можете спокійно почуватися за її спиною, а не дай Боже ослаблена Україна — тоді Ви відчуєте, що таке гібридна війна і анексія законних Ваших територій.

Нарешті, багатьом з Вас не подобаються наші національні герої, а може, й нам не подобаються Ваші герої, проте ми не робимо з цього приводу якихось заяв, не виставляємо Вам претензій. І не забувайте, що наші герої не зазіхали на Ваші землі, не наробили там якоїсь шкоди.

Було б логічним у міжнародному плані накласти табу на розпалювання ворожнечі та ненависті між народами, на пропаганду людиноненависницьких теорій та поглядів, на позасудове винесення безпідставних звинувачень у злочинах, нарузі, геноциді.

«Українська оаза серед похмурої пустелі»

Анатолій ЧЕРНОВ,
Полтава

(Гімназія імені Івана Стешенка)

Відразу після повалення самодержавства в Україні почався стихійний процес українізації школи, насамперед початкової, де навчалися переважно діти селян і робітників, а вчителями були такі ж вихідці з народу, як і учні. Необхідність українізації шкільної освіти полягало в тому, що стара школа була засобом русифікації українського народу, а питома вага в ній українців не відповідає національному складу населення. Отримавши за часів Центральної Ради можливість вільного державного розвитку, українська національна еліта з натхненною рішучістю розбудовувала нову українську демократичну школу.

Рух за українську школу в загальнонаціональному масштабі очолював полтавець Іван Матвійович Стешенко. Генеральний секретар освіти першого уряду УНР Іван Стешенко здійснював широку програму розвитку національної школи. Він поставив одним із головних завдань “виховання дітей у повазі до нового ладу в Україні, до нашого відродженого краю”. Проводилася активна робота з дерусифікації шкіл, запроваджувалися курси української мови та українознавства. За короткий час ЦР було засновано 53 українські гімназії, а наприкінці врядування Гетьмана в Україні діяло 150 українських гімназій.

У 1917 році в Полтаві діяло п'ять українських гімназій: імені І. Котляревського, імені Панааса Мирного, імені І. Стешенка, імені Полтавського земства та в приміщенні колишньої Грубешівської школи. Відкривалися гімназії і в повітах Полтавської губернії.

Першою українською гімназією в Полтаві стала гімназія імені І. Котляревського. Газета “Биржевые Ведомости” від 9 червня 1917 року писала: “Надзвичайні збори полтавського повітового земства, у відповідь на домагання населення, ухвалили поробити заходи про передачу українській гімназії будинку “Інституту для благородних панянок” та асигнувати на перший рік для тої ж гімназії 10000 рублів”.

22 серпня 1917 року загальні збори Павленківської “Просвіти” вирішили заснувати українську гімназію імені Івана Стешенка. Губернське і повітове земство виділило для утворення гімназії 10000 карбованців до добровільного пожертвування мешканців Павленок. Гімназія відкрилася в грудні 1917 року. В ній навчалося 78 хлопчиків та дівчат, поділених на три класи, два з них були підготовчі. Директором гімназії було призначено Павла Голобородька — педагога-ентузіаста, який мав університетську освіту та закінчив педагогічні курси в Петербурзі для учителів кадетських корпусів. На цих курсах Голобородько ознайомився з новими педагогічними течіями і особливо захопився ідеями німецьких педагогів Шарельмана і Гансберга — представників педагогічного естетизму. “Всі ці ідеї він переробив відповідно до національних властивостей українського народу і до історичних завдань”, — писав в спогадах Г. Ващенко. Незабаром гімназія стала одним з найкращих навчальних закладів в Україні. Навчально-виховна робота в ній мала характер справжнього високого мистецтва. Вона захоплювала і учнів, і учителів. Учні виховувались у душі високого християнського гуманізму на українських національних засадах. Всі викладачі гімназії мали університетську освіту. Майже всі вони були палкими

українськими патріотами... Вони вірили, що панування більшовиків скороминуче, що український народ здобуде волю і заживе вільним шасливим життям. До цього світлого майбутнього і готували вони молодь, прагнучи всебічно розвинути її творчі сили.

Математику викладав Іван Марченко, 1892 року народження, випускник Петербурзького університету, учасник Першої світової війни, штабс-капітан, 1918 року — секретар Української Учительської Спілки. У 1920 роках проходив по справі Спілки Визволення України (СВУ). Працював на Кубані в українському педагогічному технікумі разом з М. Міхновським, склав підручник математики для технікумів українською мовою. Під час Другої світової війни емігрував в Німеччину, з 1951 року проживав в Англії. Доктор математичних наук, професор, засновник Спілки Українських Учителів і Вихователів. Помер 1968 року в Англії.

Хореографію і пластику викладала в гімназії Ада Рікторіон.

З 1918 року викладачем української мови та літератури в гімназії працював Григорій Ващенко, в майбутньому видатний український педагог, психолог, письменник, громадський діяч, який залишив свої спогади про діяльність гімназії імені І. Стешенка. Ось як він згадує про свій перший урок в гімназії: “Перш за все вразив вигляд шкільного класу. Це була привітна кімната, чиста, з добре пофарбованою підлогою, прикрашена квітами в гарних горнятках з українськими орнаментами. На стінах висіло декілька образів у гарних рамках, оздоблених українськими рушниками... Приємне враження справляли й учні. Не зважаючи на те, що це були діти приміського міщанства, вони були чисто одягнені: видно, що їх призвичаювали до чистоти й акуратності... Діти виявляли велику активність: уважно слухали пояснення вчителя, з охотою відповідали на його запитання, самі ставили питання вчителів”. Дуже сильне враження на Г. Ващенко справила шкільна вечірка, і не так виконання дітьми пісень та декламацій, як їхній загальний настрій. Він писав: “Саме повітря було насичене піднесеною радістю і широкою любов'ю до школи. В

дитячих голосах, у виразах обличчя видно було, що школа відкрила для дітей незнані їм досі джерела світлої радості, і вони упиваються нею... Школа здавалась оазою серед похмурої пустелі, де панували злоба, насильство й безоглядна жорстокість...”

Північна частина Полтави — Павленки, де розмістилася гімназія, була “диким” передмістям. Там жили в більшості ремісники, дрібні крамарі й урядники. Пияцтво й бійки були там звичайним явищем. Мешканці центральних частин міс-

ського патріотизму, одна й друга школа приділяли багато уваги естетичному вихованню дітей. В Київській школі прекрасно поставлено викладання історії і літератури, малювання і співів... В Полтавській школі дуже високо стояло викладання історії, співів і пластики. Школа часто влаштовувала літературні ранки і вечори, а також дитячі вистави. Декламації дітей, співи солові й хорові, танці та ритмічні рухи, гра на сцені — все це було сильне й високомистецьке... Полтавська школа була оздоблена з дивним смаком. В орнаментиці, картинах, у вишивках на рушниках було суворо витримано український національний стиль... Але найбільше вражав в обидвох згаданих школах дух творчості й ентузіазму...”

3 весни 1919 року радянською владою розпочато курс на створення єдиної трудової школи з семи- та дев'ятирічним терміном навчання. 28 квітня — 5 травня в Полтаві проходив Перший губернський з'їзд представників народної освіти, який проголосив: “Стара школа мусить бути знищена дощенту. На її руїнах буде утворено нову єдину трудову світську школу!”. У серпні 1920 року було ухвалено постанову уряду “Про запровадження у життя єдиної трудової школи”, згідно якої усі початкові, середні загальноосвітні школи (гімназії, ліцеї, земські, приватні) підпорядковувалися державі. По суті, було скасовано середню школу, що вплинуло на загальноосвітню підготовку молоді, бо 7-річна освіта давала лише мінімальні знання. По закінченню школи молодь продовжувала навчання в різних училищах, технікумах, робфаках при вузах, а потім уже поступала в інститут. 9 листопада 1920 року була розпущена Учительська Спілка. Згодом в Полтаві було утворено 16 трудових шкіл.

Гімназію імені І. Стешенка було реорганізовано в 6-ту трудову школу. Про методику навчання в трудових школах згадував у своїх творах відомий педагог і державник С. Сірополко. Характеризуючи найбільш поширений бригадно-лабораторний метод в шкільній програмі, він писав: “При запровадженні лабораторно-бригадної методи зовсім

не враховували особливості навчальної дисципліни, змісту навчального матеріалу... Метод запроваджувався в школах, де нема ні лабораторії, ні кабінетів, жодних приладів. Була одна книжка на бригаду з 10 чоловік... Один із членів бригади читав, а решта пасивно слухала... У класній кімнаті завжди працювало кілька бригад... Утворювався великий галас... Різного характеру письмові праці, доповіді, оформлені роботи у вигляді діаграм, альбомів, карт тощо йшли лінією бригад. Невідомо, хто яку роботу виконував. Обліковували роботу бригад у цілому, а не кожного члена окрема... Робота купую — так обов'язково розуміли колективну роботу... Учителя усували. Він давав завдання учням і залишав їх працювати самих. Роль вчителя знижувалася”. Директором 6-ї школи залишався Павло Голобородько, який докладав всі свої зусилля, щоб залишити в школі традиції Стешенківської гімназії. Це дуже драгувало більшовицьку владу в Полтаві. У 1925 році школа була розгромлена. Павла Голобородька заарештували і заслали на Урал, більшість педагогів перевели в інші школи. На вчительських зборах діяльність Голобородька та його колег було названо контрреволюцією. 6-та школа перетворилася на звичайну советську трудову школу. Григорій Ващенко писав: “Загально треба сказати, що період від 1918 до 1923 рр., як це не здається парадоксальним, був кращим періодом в історії школи в СРСР. Для більшості педагогів це був час надій і світлих перспектив... Але невдовзі надії погасли, перспективи зсезли, творчість грубо й жорстоко була обірвана і затоптана в болото, а кращих педагогів оголошено “ворогами народу”, заарештовано і заслано в концтабори або розстріляно”.

Після Другої світової війни в будинку гімназії розміщалися жіноча середня школа № 9. У 1955 році, з побудовою нового приміщення для школи № 25, дівчаток перевели до цієї школи — в цей час створювалися змішані загальноосвітні школи. В будинку гімназії розмістилася вечірня середня школа.

Як не дивно, будинок гімназії імені І. Стешенка зберігся до наших днів. Поряд з торговельно-розважальним комплексом “Київ” він виглядає покинутим сиротою. Потрібен терміновий ремонт будівлі. Хоча, місце привабливе для полтавських можновладців, які не знають і не поважають історію міста. В Полтаві, крім будівлі гімназії, майже не залишилося місць, пов'язаних з пам'яттю першого міністра освіти УНР Івана Матвійовича Стешенка. Зруйновано Хрест на місці загибелі українського патріота, родинну садибу Стешенків. Чекає на таку ж долю і будинок гімназії? Мимоволі згадується уривок з вірша Ганни Дениско:

*А в тій глухій Полтаві
ніхто й не ворухнувся,
В свинячих у провулках
начальство все хропло...*

Іван Стешенко

У магічному дзеркалі книги

В якому жанрі цю книгу писано?

Спогади? Не тільки й не стільки, бо таке надто скромне визначення звузило б спектр авторського бачення. Тоді — нариси? Ще вужче... Документальні оповідання? І так, і не сповна. Художні мемуари?..

Ні, вартує облишити пошуки жанру професійним критикам, хіба зазначивши, що та чи та дефініція на композиційну стрункість твору ніяк не вплине. Для мене найточніше сказано у підзаголовку: "Те, чого не знайти в історії літератури".

Іван КОРСАК,
м. Луцьк

Видавництво "Ярославів Вал" благословило у світ книгу Михайла Слабошпицького "Протирання дзеркала". Читач давно чекав на таке видання — значне за обсягом і змістом. Якщо Улас Самчук в своїх "На білому коні", "На коні вороному" дав нам блискучі картини з історії української літератури першої половини і середини минулого століття, то "Протирання дзеркала" істинно протирає запігніле скло недалекої нашої минувшини та днів теперішніх на літературній ниві (і не тільки), звільняє виднокони від запотіння стереотипами, ідеологічними забобонами та подібною "сирістю", дає такі ж блискучі картини з нашого часу. У книзі йдеться про зустрічі, листування, спільне вирішення важливих справ, а ще про низку героїв, які відійшли в засвіти і про яких автору довелося скрупульозно, по зернині, збирати вістки.

Ці імена широкоznані і зовсім для багатьох незнані: Мар'ян Коць, Анатолій Лисий, Станлі Пітерсон, Петро Яцик, Андрій Коморовський, Олександр Харченко, Тетяна Симиренко-Торп, Анатолій Шевченко, Григор Тютюнник, Роман Андріяшик, Степан Горлач, Євгенія Пастернак, Дмитро Нитченко, Сергій Домазар, Микола Лукаш, Володимир і Леонід Кисельови, Володимир Кашицький та ще низка імен із неймовірними долями... Вони назавше ввійшли одні в українську літературу, інші в культурний спадок, в історію народу й держави.

Розмаїта, багатогранна книга, щедра на незнане досі абсолютною більшістю нашого люду. Без сумніву, видання варте уваги літераторів, істориків, ретельних дослідників інших царин.

Тому я хотів би спитися лише на одному мотиві, який автор анітрішки не випинав, якого не деталізував, хіба мимохіть мусив згадати, говорячи цілковито про інше.

Знамените "захід нам допоможе"... Менш знамените, але теж оповите надіями і сподіваннями, як туманами річки та озера осіннім досвітом, "діаспора нам в поміч стане". І дуже рідко задумувалися: а що ж ми, братове, робили для тої діаспори, розметаної неблаганними обставинами по світах і континентах? Автор книги, може, й не помічав, як "протираючи дзеркало", мимохіть "засвітив" свій вклад у занехаяне нами будівництво мостів та місточків, що єднають багатомільйонну діаспору з материнським краєм.

Тож згадаймо бодай "Не загублену українську людину" Михайла Слабошпицького, де п'ять з половиною десятків оповідей про українців різної долі, з країн, куточків і закутків світу, "Марію Башкирцеву" з унікальним показом психології молодої душі, показом, рівня якому не знайти в європейській літературі, а ще "Українець, який відмовився бути бідним", "25 поетів української діаспори", "Українські меценати", "3 голосу Клію", "Поет із пекла" та ін., не спиняючись на діяльності голови секретаріату Української всесвітньої координаційної ради. Це окрема обширна сторінка життя автора книги, як і новітньої історії нашої.

А хай хтось мені скаже, де починається і закінчується література, як і

зв'язок з діаспорою, в такій прекрасній справі, як Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика — конкурс, який має на меті утвердження державного статусу української мови, піднесення її престижу, виховання поваги до культури й традицій українського народу. В ньому беруть участь шанувальники рідної мови від України і до Австралії чи Південної Америки.

Оповідь про кожного героя книги не залишить холодним спостерігачем читача, бо писана та оповідь пером небайдужим, пером досвідченого майстра. От хоча б розділ про Тетяну Симиренко-Торп. Гадаю, не в одного защемить серце, коли читатиме рядки про цю славетну родину. Слава Богу, сьогодні знає ім'я Платона Симиренка, як і сина його Левка Платоновича, як і внука Володимира Левковича. Але був час, коли понищення московщиною і московськими наїзниками та нахлібниками родина поступово відходила в небуття людської пам'яті. І не тільки на теренах, що звалися совіською державою. В одному з листів в Україну Тетяна з гіркотою писала, як попросили її на якійсь українській імпресі прочитати доповідь і вона запропонувала оповісти про родину Симиренків. Але у відповідь почула: "Е, пані Т., про свою родину ми всі можемо говорити. Ми хочемо про когось славного". Не знають про Симиренків і неукраїнські спеціалісти. Ті, що знали, давно повмирали. А сучасним не було від кого почути. Слова доньки ваги не мають".

Михайло Слабошпицький листувався з донькою Володимира Симиренка, і з тих листів рядок за рядком наповнювався життєпис видатного вченого, що зовсім ще юним мріяв "вкрити садом весь світ".

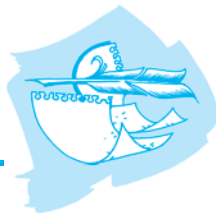
Батько Тетяни таки натерпівся за життя

від московських "мічурінців" та яничарів: чималенько вони накоїли лиха... Від тридцятих років і до середини шістдесятих ті "мічурінці" в поті чола закопували у могилу генетику і всю біологічну науку. Руйнівники храму знань увірвалися в тодішнє життя раптово, з під сатанинських копит здійняли хмари отруйної курави, тисячі смертей лишивши по собі, і так само раптово шезли у безвість. Пам'ятаю, що в другому корпусі Української сільськогосподарської академії у Голосієво висів величезний, на всю стіну портрет "мічурінця" Трохима Лисенка. І от одного ранку дивлюся — змінилося щось: і справді, де ввечері висів той портрет, тепер бачу точно такий же за розмірами портрет священика, моравського біолога та ботаніка, одного із фундаторів сучасної генетики Грегора Менделя...

Старше покоління пригадає, що найбільшою науковою лайкою був... "вейсманізм-морганізм-менделізм". Як і пам'ятає зарозумілий поклик Мічуріна: "Ми не повинні чекати милості від природи, взяти її — наше завдання". І от у Володимира Симиренка виникло і наростало протистояння з "мічурінцями", які в місті Козлові на Тамбовщині відкрили Всесоюзний інститут плодового і ягідного господарства та тужилися підгребти під себе всю біологічну науку. То було дивне протистояння з "козловцями": Володимир Симиренко, що став професором Київського політехнічного інституту, Уманського і Полтавського інститутів — і дядько-самоучка, хоча від природи здібний, але який навіть гімназії не закінчив, товарний касир і монтер годинників. Симиренко в двадцятому році вже очолював секцію садівництва та городництва Всеукраїнського комітету, коли Мічурін для підробітку ще діряві відра латав: радянська влада копійки платила, доки совіцька політика не ввірвалась смерчем в біологію... Володимир Симиренко не прогинався від тих спроб "підгребти науку та науковців", він не боявся з високих наукових трибун невігластво назвати невіглаством:

— Я з його методом не погоджуюсь, не погоджується з ним і низка інших працівників. Ми знаємо, що з цього приводу є цілий ряд думок. Іван Володимирович Мічурін вважає, що можна

вивести гібриди шляхом схрещування, і що можна шляхом застосування ментора змінити генетичну суть гібридів. Я в цьому випадку в це не вірю, я вважаю, що це не метод, і такої ж точки зору дотримується величезна кількість людей як у нас в Союзі, так і за його межами.

Вченому світового рівня, який ще в юності мріяв “вкрити садом весь світ”, виголошують смертний вирок — раз, і вдруге, і куля пришесться зі сходу спинає його життя.

Тетяна Володимирівна Смиренко була вдячним кореспондентом у листуванні. Вона все, що знаходила в публікаціях про родину, старанно копіювала і пересилала Михайлові Федотовичу. А як вийшла у світ книга М. Слабошпицького “Українські меценати”, то не стрималася у листі: “Геть розчулилась, побачивши Платона і Василя Фед-ів на обкладинці, а Тет. Ів. на заголовній сторінці. [...] Культурне, елегантне видання”.

А ще Ліга українських меценатів, де виконавчим директором Михайло Слабошпицький, заснувала премію імені Василя Смиренка, якої удостоюються за видатний внесок у державне будівництво України, за сприяння піднесенню авторитету України у світі.

Книга “Протирання дзеркала” розпочинається цікавими епіграфами. Габріель Гарсія Маркес: “Немає на світі нічого важчого за життя”. То, може, перед читачем видання, яке викваше не геть в песимізмі, що ні на яких вітрах не вивітриться та не просушиться? А дзуськи, в цій книзі і зловорожий дідко не знайде скиглення і ниття, хоч тут багато важкої правди, страждань та поневірянь. Автор редакторським олівцем гірких сторінок не креслив; навпаки, книга потужно заряджає “акумулятори душі”. І це підкреслює ще один вислів-епіграф Ганса Сельє: “Для того, хто нікуди не пливе, не буває попутного вітру”.

Отож “дзеркало протерто”. Магічне те дзеркало: в ньому раптово бачимо напрочуд дивні картини, де забуті герої, не вигадані і не намальовані, не з бронзи або граніту, а живі, з radoшами нечастими, зате часто з шемким болем, з долями, які несли на своїх натруджених плечах, не нарікаючи на ношу, хоч від неї давно вже на тілі мозолі криваві; вони згиналися під тою ношею, але не кидали і не каюлися, коли йшлося про служіння рідному краю; в тому дзеркалі стрімкість подій близилася до швидкості світла і за всіма законами фізики неймовірно стискувався час та викривлювався простір: хтось жажнеться, зазирнувши в те дзеркало, забачивши в ньому ницість, страждання і кров та зраду, а хтось на те не зауважить, а бачитиме істинних лицарів, прекрасних синів і доньок землі своєї, чия велич, значення чие і через скло запотіле видніється зримо та лишається вже на віки.

Щодо автора книги, то він у жодному розділі не давав оцінку собі, не міряв на метри, фути чи ярди свій творчий зріст, хіба он прорвалося мимоволі: “Мене запитували: чи хотів би я жити в Канаді?”

Так, відповідав я. Хотів би. Якщо б удома не було могил моїх батьків і предків. Якщо б я не був українським літератором, який, на мою гадку, таки мусить бути зі своїм народом.

Мені не раз було сумно, а поінколи (в Кучмині часи) навіть огидно повертатися в Україну.

Але я повертався. Хоч міг дозволити собі — і мав для цього всі умови, — лишитися там.

Тут мій дім і моя життєва пристань. І на те нема ради”.

Матерям Росії

Я питаю з болем вас про те, чи спокійно ви вночі спите і в цей час вам не тривожать сни ваші вбиті дочки і сини?

Бо ж не вірю — стукають у сни й по ночах з’являються вони, всі ще живі, ще не убиті, що не нажилися в цьому світі.

І у снах запитують вони: чи родили нас ви для війни? Й чи не за кривавим повелінням злобного лихого сатани згинули ми в полум’ї війни?..

“Братня любов”

Невтішно на душі, коли згадаєш: ти в світі не один, ти брата маєш. Так любить він “по-братньому” ще зранку до тебе в гості їздити... на танку.

Крім того, для обіду та вечері ще вперто приїздить на БТРі і всіх лякає вовчим апетитом: жере, хапає, рве — і все не ситий...

Відлуння тривоги

Знов і знов — біль та кров та відлуння тривоги над краєм, де палає війна і навіки вона наших кращих синів забирає.

Ця пекельна війна — лицемірна, хмурна, нам вона уже поперек горла. Вже не дні, а роки. Й найсвітліші думки після неї — у попелі чорнім.

Та в годину не сліз, а пісень, коли стихнуть всі “гради” й гармати й будуть діти для миру зростати — усміхнеться заплакана мати у Господній освячений день.

Старі верби

Немов старе знайоме полотно, ледь полиняле, пожовтіле з часом, — вони стоять отут і так давно, ще, може, від часів Тараса.

Недолею їх доля відгула. Ввижається, що то не верби — вдови зійшлись собі отут, в кінці села для тихої сердечної розмови.

Та одна в одній усе питають: а що то там над путівцем курним? Поглянь, чи наші хлопці не вертають із цієї ненаситної війни?

Північні хмари

Країв студених прибудні діти. Їх образ — хмурість та холоди. Їх мати — північ, їх батько — вітер, їх сестри — хуги, сніги — брати.

Настирно сунуть — чужі, далекі, нерідний обшир для них, мов кін, пливуть, немовби “з варяг у греки”, понад міжгір’їв, ясених долин.

Лишає присмерк і недовіру їх нескінченний студений путь. Грузькі, холодні — вони без міри у наше небо повзуть... Повзуть.

У дні народної жалоби

Звільняється душа від тіней страху, вінки на камені, немов сама печаль. Замрять поети, погамайте пафос — наповніть строфи тугою мовчань.

Погляньте: в вишині, де незворотно нам світить пресвята голубизна, там ангелів-синів небесна сотня. Леліє пам’ять їхні імена.

Адлер КОРОЛІВ Відлуння тривоги

Нещодавно студійці літературного об’єднання “Радосинь” вітали з 80-літтям одного з ветеранів свого творчого осередку — поета і художника Адлера Короліва. Він за освітою — художник-графік, тривалий час працював викладачем у дитячій художній школі. Удвох із дружиною-художницею Людмилою Лисенко створили низку чудових гобеленів. Серед них — монументальний триптих “Леся Українка, Тарас Шевченко, Іван Франко”, який нині зберігається у фондах Національного літературного музею України.

Адлер Королів — член НСПУ з 1999 року. Автор збірок “Страчені храми”, “Княжі лови”, “Міжсезоння”, “Застуджений вітер”. Його перу належить добре знаний поетичний цикл “Шевченкові автопортрети” — відтворення у слові практично всіх відомих автопортретів Кобзаря. На вірші Короліва камерні й хоріві твори писали відомі композитори Юрій Іщенко й Леся Дичко. Кілька пісень народились у радосинському колі.

Вони вернулися...

Крім тих, які уже в раю, вони вернулися і думи несхолоті нам принесли. ...А з ними і свої пекучі болі — незатихаючі. І скільки ще, хтозна, вони болітимуть, проступлять звідкись.

Подумать страх — як довго ця війна за нами слідом буде волочитись?!

У ночі різдвяні

Ревуть очманілі авто, і, вуха заткнувши, столиця вже прагне шампанським залитися. І знати не хоче ніхто, як десь там у ночі різдвяні хлопці, щодень нездоланні, ламаючи хліба шматок, не в моднім нічному ресторані — в холоднім зимовім тумані не сплять у так званім АТО.

6.01.2016 р.

І знову, знов жалобна пісня лине, ніяк не уривається вона. Своїх синів ховає Україна — найкращих одбирає в нас війна.

Ви мовчите, та голос ваш нам чути, не стихнув він і не пішов на дно. Ми не забудем вас — ви наші Крути, серця гарячі — ваше знамено.

...Оплакуєм, ховаємо найкращих, синівської вчимося простоти. Своїх дітей... ховати їх так важко. За це, Великий Боже, нас прости.

Наше слово

Чи то втратили десь, чи й не мали ми щастя підкови? І нещастям прийшлося нам коней козацьких кувать. Понад триста років, як до нашого рідного Слова з батогами прийшла знівсіла Петрова печать.

Та воно, ще живе, оминаючи панські палати, оповите журбою, пізнавши знущання і сміх, зігрівалось у стінах простої селянської хати, припадало душею до теплих солом’яних стріх.

Й оживало між них, воскресало згорьоване Слово і над нами зійшло, ніби вранішня світла зоря. Набирається сил — і росте, пломенить веселково на пророчім лиці Кобзаря.

Нема лиш місця для війни

Мала дитина на асфальті малює літо, сонце, квіти. Вже ніби все намалювала — і що їй пташка наспівала, й те, що придумала сама. Та ще ось буде квітка щастя, яку леліє світ увесь, — злетить голубкою Пікассо до намальованих небес. І палахтить, і розквітає у спокої голубизни... Є й пісні місце в ріднім краї — нема лиш місця для війни.

Роман ГОРАК

Закінчення.

Початок у ч. 32, 33 за 2017 р.

Дім над річкою

Дім у Городку став своєрідним центром для великої родини Озаркевичів та Окуневських, які з'їжджалися тут найчастіше на іменини Лесі Бажанської.

1900 року Лонгін Озаркевич взяв у свою адвокатську контору на посаду конципіста, знайомого Лесі Бажанської по Львову, в обов'язки якого входило готувати документи до судового розгляду, Леся Мартовича. Тут Леся Мартович прожив до початку 1903 року, і саме тоді вийшла його перша збірка оповідань “Не-читальник” (1900), в антології “Вік” у 1902 р. з ініціативи М. Коцюбинського надруковано найбільш відоме оповідання Леся Мартовича “Мужицька смерть”. Тут йшло формування другої збірки “Хитрий Панько і інші оповідання”, яка вийшла 1903 року. Тут, завдяки Лесю Мартовичу, народилося відоме слово про галицьких перекінчиків “хрунь” та відомий нарис “Іван Рило” про чоловіка, який перший там, де дають, і зникає, коли треба дати.

У 1900—1902 роках Леся Мартовича навідував Василь Стефанік і по декілька тижнів затримувався біля нього. На адресу Озаркевичів йшли листи з усієї України.

1902 року з далеких морських мандрів повернувся Ярослав Окуневський. Якраз тоді вийшла друга книга його “Листів з чужини”. Він обіцяв приїхати в Городок, і з тієї нагоди сюди з'їхалось дуже багато інтелігенції зі Львова та з інших місць. Прибув й Іван Франко, якого до себе в село Вовчуки запросив його товариш і письменник Василь Загаєвич. Це було на Зелені Свята, Іван Франко в тамтешній церкві та в церкві сусіднього села Долиняна через хворобу дядка, читав “Апостола”, про що сьогодні нагадують меморіальні дошки у цих селах.

Вже 1900 року Леся Бажанська припинила концертні виступи. Вона серйозно захворіла. Туберкульоз на той час був невиліковною хворобою. Не допомагало лікування. 15 липня 1906 року Олеся Бажанська померла на гірському курорті Закопане. Вона була похована на 59-му полі Личаківського цвинтаря в могилу матері. 1920 року тут був похований і Порфирій Бажанський. 1921 року Лонгін Озаркевич збудував надгробний пам'ятник родині, який у сплюндрованому вигляді дійшов до нас. 1959 року в цю могилу буде поховано й дочку Олесі Бажанської Оксану (в заміжжі Бірецьку).

Лонгину Озаркевичу так і не вдалось лягти поруч з коханою дружиною. Всю свою любов і сили звернув на дітей Оксану та Івана.

Оксана стала відомою піаністкою. Навчалась у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка, вийшла заміж за адвоката Костянтина Бірецького, який працював в адвокатській конторі її батька. Займалась великою концертною діяльністю. У 1912—1914 рр. брала активну участь в Шевченківських концертах і з самостійним виконанням творів, і як акомпаніатор львівського “Бояна” та “Бандуриста”. Перед відомим Брусиловським проривом і захопленням Галичини російськими військами 1914 року, разом з

чоловіком та батьком виїхала у Відень, а 1918 року переїхала у Городок до рідної хати. Мусила заопікуватися хворим батьком і дідусем Порфирієм Бажанським. 1934 року відкрила у своєму домі музичну школу, яку провадила до подій вересня 1939 року. Контроль над школою вів професор Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові Станіслав Людкевич.

З приходом радянської влади почалися її справжні моральні митарства. П'яна офіцерня вимагала грати їм на фортепіано при їхніх оргіях. 13 квітня 1940 року була заарештована разом з батьком і відправлена в с. Веденка Кустанайської області, де 12 грудня 1940 року помер батько і був там похованим...

1947 року повернулася після виправних робіт додому. Будинок у Городку був націоналізований, а до того повністю розграбований та сплюндрований. Лише деякі з експонатів потрапили у Національний музей у Львові. Книжки з бібліотеки були викинуті на подвір'я і спалені. Серед них були видання з дарчими підписами багатьох українських письменників. Така ж доля чекала і весь архів родини Озаркевичів. Загинули у вогні листи Івана Франка, Леся, Мартовича, Василя Стефаніка, Михайла Коцюбинського та багатьох інших відомих діячів української культури, які листувалися з родиною Озаркевичів. Чоловіку Оксани Бірецької вдалось виїхати за кордон перед приходом радянської влади. Він повернувся у війну і намагався поправити справи сімейного архіву. Був одним з тих, хто формував добровольців в український батальйон “Галичина”. Виїхав з Городка перед повторним приходом радянських військ. Сподівання на повернення будинку Оксани Бірецької були даремними.

Якою ганьбою до сьогоднішнього дня пече той факт, що після повернення вона прийшла до батьківського дому, зірвала галузку бузку — і тут же ж була схоплена городоцькою міліцією і посаджена в тюрму за “посвяганіє” на “государственную собственность”. Потрібно було втручання Станіслава Людкевича, щоб після тижневого арешту її відпустили і заборонили показуватись в Городку...

Після довгих митарств, дя-

Францисканський монастир у Городку

куючи Василю Барвінському, їй вдалось знайти роботу у Львові. Померла 1959 року, її поховано в могилу до дідуся та матері...

Не менш трагічна доля випала й брату Оксани Бажанської-Бірецької Івану. В молоді роки став активним діячем молодого тоді українського спорту, а також був одним із організаторів “Пласту” та одним із організаторів Січового з'їзду у Львові 1912 року. Одним з перших зголосився до так званого легіону Українських січових стрільців і пройшов з ним важкий шлях до самого кінця. Брав участь в боях на легендарній Маківці, за що дістав ступінь хорунжого. Був делегований Січовим стрільцтвом на організацію “Захисту Українських січових стрільців”, де лікувались поранені бійці цього улавленого військового формування.

Став також фотохронікером Січового стрільцтва. Мав фотоапарат і на фотоплівку фіксував весь шлях стрільців. Цю ж роботу продовжив і в “Захисті”, виконуючи при цьому свої основні функції із забезпечення діяльності закладу. На той час у тому захисті був Іван Франко — Іванові Озаркевичу судилось зробити його останні фотографії. Під час листопадового зриву здобував Львів. Був активним помічником Дмитра Вітовського при створенні Української галицької армії. Бився з бійцями армії Й. Галлера. З армією пішов на Велику Україну після здачі Львова полякам. Брав участь у встановленні української державності у Києві. По-

трапив у відомий чотирикутник смерті, з якого вибрався живим і добрався додому. Мусив бути на нелегальному становищі аж до оголошення амністії колишнім воїнам УГА. Переховувався в Бориславі, де працював робітником на озокеритних шахтах. Не маючи можливості навчатись у вищих навчальних закладах в окупованій поляками Галичині, виїхав у Подєбради, де вступив у Гірничу академію і з дипломом інженера гірництва та високопрофесійного спеціаліста у нафтовій справі повернувся в 1932 року в Галицьку Каліфорнію та працював там за фахом аж до 1939 року, а перед приходом радянської армії разом з дружиною Марією Терлецькою (з відомого роду бориславських Терлецьких) виїхав у Відень, де перебув аж до відступу радянських військ в глибину Росії. Повернувся в Борислав і працював начальником гірничого відділу. 1944 року знову емігрував у Відень, а перед зайняттям його радянськими військами виїхав в Торонто. Мусив працювати на різних роботах різноробочим, часто на нічних змінах, що суттєво підірвало його здоров'я.

Маючи в собі гостре відчуття національного обов'язку, навіть у ці дуже скрутні для нього хвилини Іван Озаркевич не переставав працювати на українську справу. Став активним членом Братства Українського січового стрільцтва та активним членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Останньому видавав всі зароблені гроші на видання Енциклопедії Українознавства, видання якої було розпочато в Сарселі у Франції. Для цієї енциклопедії збирав матеріали, писав статті, робив світлини. Плідною була його праця з часописом “Вільне слово”, помішуючи там свої статті та спогади.

25 квітня 1959 року його не стало.

З батьківського дому майже нічого не залишилось. Будинок Озаркевичів з приходом радянської влади був націоналізований, його господарів було вивезено першими ешелонами в Казахстан, а сам він був пограбований. Розкрадали все, що можна було розкрадати. Ікони просто спалювали, як “опіум для народу”.

Після війни в цьому домі було організовано дитячі ясла для

освободителів, та садок і будинок як могли, так і нищили. Для тих же *освободителів* були віддані найкращі будинки в місті, а також найкраще приміщення для, звичайно, російської школи, в якій колись була гімназія, звичайно, польська. Під потреби садка та ясел перепланували кімнати. Надворі вирубали прекрасні бузки, які коли цвіли, то пахли на весь центр міста. Знищили огорожу. До будинку почали прибудовувати в стилі радянського конструктивізму різні кімнатки для господарських потреб, від чого він дістав спотворений вигляд. Опісля для садочка знайшли більш достойне місце, а будинок після санітарної побілки 1972 року передали для дорослої та дитячої бібліотеки міста, які також неприкаяними тулились у зовсім непристосованих приміщеннях.

Зрозуміло, що колишній сад, який так дивував гостей дому, було знищено, а влада не знайшла нічого кращого, як дозволити тут збудувати свою оселю колишньому громадському активісту з села Галичани.

З лівого боку перед будинком було збудовано перший за радянської влади двоповерховий універмаг, який з того часу перетворювався на різні заклади, переплановувався, перемальовувався в різні кольори, міняв вивіски, але завжди мав охайний і доглянутий вигляд на тлі обдертого будинку Озаркевичів, який не здогадалися довести до якогось пристойного вигляду навіть 1996 року, коли перед ним на площі було відкрито пам'ятник жертвам репресій “Зранений ангел”, автором якого є скульптор Михайло Дмитрів з Фастова, але уродженець села Вовчуки на Городоччині..

На фасаді будинку встановлено меморіальну дошку про те, що в ньому 1900—1903 роках мешкав Леся Мартович. А де дошки їм — славі і гордості української культури Озаркевичам?

Бібліотеку з приходом радянської влади за принципом нацистів було спалено, цілком невідомою є доля портретів та полотен Корнила Устияновича та Теофіла Копистянського, про наявність яких писала преса. Невідома доля рукописних спогадів о. Івана Озаркевича, колекція старих евангелій та нот. Невідома доля рукописів Миколи Устияновича, Антона Любича-Могильницького, пам'яток по Руській Трійці, автографів та дидактиці Леся Мартовича, Василя Стефаніка, Івана Франка та багатьох інших діячів нашої культури. Чи вдасться їх розшукати і чи живі ще люди, котрі знають про це?

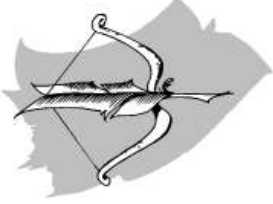
Яка доля чекає на будинок Лонгіна Озаркевича в Городку? Як розпорядимось тією неоціненою й унікальною пам'яткою нашої духовності навіть тепер, знаючи, що значить ця будівля для нас? Ще можна було притягнути до відповідальності осіб, які грабували дім Озаркевичів і свідком чого була Марія Іванець, внучка Ольги Рощкевич-Озаркевич, яка приїхала з Канади у 2004 році?

Могилу Озаркевичів на 59-му полі Личаківського цвинтаря у Львові сплюндровано. На ній вже не відновити понищених портретів Лесі Бажанської та її батька.

Все плундуємо...

Церква Благовіщення в Городку

Сумно споглядає з меморіальної дошки Лесь Мартович. Ні Озаркевичам, ні Іванові Франку та Василю Стефанику меморіальні дошки ще не встановлено. У ставі в Городку, де ловив рибу Іван Франко, її вже ловити не можна... Та й ставу, який був тоді, вже нема. Сплондрований...

З приходом радянської влади настали сумні часи і для костьолю, який стоїть поруч з будинком Лонгіна Озаркевича. Його закрили і віддали під різні склади на свідоме руйнування. З приходом української державності за активного сприяння міської влади та Польщі він був відновлений і виявилось, що в Городку є чимало римокатоликів, яких досі майже не було. Тепер на службах Божих у костьолі повно людей. Звідки? Невже знову черговий прояв нашої меншовартості? І на костьолі любов глянуги. І чується його священослужителі в місті цілком комфортно. Правда, можуть нарікати, що їм громадськість не дозволила встановити пам'ятного знака біля Францисканського костьолу королю Ягайлу, який поклав початок колонізації краю та планомірної денационалізації українців, у вигляді великого знака і з написом польською, українською та литовськими мовами. Зате це велике серце встановили на території костьолу. В самому центрі.

Але ніхто не збирався відновлювати зруйнований будинок Лонгіна Озаркевича, який білили ще у війну.

Без цього дому уявити собі центральну площу Городка просто неможливо. Правда, стоїть він дещо збоку неї, навпроти парадного входу в колишню Городоцьку середню школу № 2, а тепер Городоцьку гімназію, учні якої мають можливість порівнювати, як ставиться міська влада до своєї історії і культури, і як ставиться Польща, де знищено і нищаться наші пам'ятки, до залишків своєї колоніальної культури на наших землях. Зрештою, мають можливість порівнювати не тільки учні цієї гімназії. Перед костьолюм часто зупиняються туристи з Польщі, які мандрують у “наш Львів”. Вони мають можливість порівнювати також. І мають можливість поспіяти з нас у кулак.

Так і стоїть будинок Озаркевича з обдертими стінами, поланими ринвами, зруйнованою покрівлею, від якої замокають стіни і валяться на землю. Колишня розкішна металічна огорожа шезла, шезли і стовпці, до яких кріпилась. Всюди спустошення, запустіння і неувага до того, чим насамперед мав би гордитись Городок...

Кожен претендент на посаду голови міста у своїх передвиборних програмах клянеться привести цей дім до належного стану, розмістити тут краєзнавчий музей, в якому буде й історія Озаркевичів, і їхні ролі в історії міста. Тепер такий краєзнавчий музей тулиться в двох малесеньких кімнатах міської ратуші, в яких і розвернутись немає де і з яких його постійно намагаються виселити, бо ніде помістити потрібних для влади чиновників. Та й нема чим гордитись Городку з такою історією таким музеєм...

І стоїть ганьбою дім Лонгіна Озаркевича над річкою, яка колись звалась Верещицею з наголосом на другому складі, а тепер Верещицею з наголосом на третьому складі, і вчать на ставленні до нього, а разом й до нашої культури та історії, учні гімназії, що навпроти...

Петро СОРОКА

Іван Чендей був не просто професійним письменником, добротним майстром, йому судилося стати знаковою фігурою доби з Божим познаком на чолі. Ми іноді зловживаємо отим означенням “знаковий”, воно знівельоване і спрофановане у наш час, але замінок підшукаати йому важко. І Чендей великий не тільки стилем письма, а й стилем життя. По характеристиках “майстер пера” тулиться високе слово “господар”. Про будинок, який він звів власноруч, ходять легенди, як і про його книжки. “Орлиним гніздом” назвав його П. Перебийніс, наголосивши: “Цей дім не можна змалювати. Бо цей дім — картина. І найкраще відтворення буде тільки репродукцією. А спільний твір Марії та Івана Чендей так і зостанеться у світі унікальним... Якщо справді є на світі рай земний — то він отут, на цій Горі, на вулиці Високий!”.

Колись я виношував ідею написати книжку (та й досі не полишаю її) “Письменник і його дім”. Збудувати гарне житло, обжити і перетворити на своєрідний творчий храм — це таке ж велике мистецтво, як написати безсмертну книгу. Поет-безхатньо став ніби позитивним символом за роки радянського режиму. Це якщо не захочувалося, то особливо не осуджувалося. Вважалося ледь не нормою і неминучістю. Поет мав бути не від світу цього в усьому, перекотиполею і кураєм.

Чимало до цього спричинявся й КДБ, який не випускав зі свого вовчого зору жодного талановитого митця. Один чудовий поет знавався мені: “Я закликаю, щоб мене не чіпали. Це у нас ніби своєрідна домовленість: доки птимо, доти не тероризуватимуть. А візьмусь до праці, творчості — задусать!”. Ось такою була добре продумана езуїтська тактика!

А мені звучать у пам'яті слова великого Вольтера: “Я бачив надто багато убогих письменників, щоб примножувати їхнє число”. Якби українські поети (а між ними є чимало з геніальним надихом) не культивували босяцтво і пияцтво, а суспільство їх до цього не підштовхувало, ми давно б уже вийшли на європейські і світові обшири, мали б нобелівських лауреатів.

Будинок І. Чендея оповито хвилюючими міфами, як будинки Горація, Лопе де Вега, Хемінгуея, Гюго, Гете, Гессе, Джека Лондона, Шолохова... “Гості моєї хати” — так назвав свої мемуари

Ольга ОСИПЕНКО, провідний науковий співробітник музею С. С. Гулака-Артемівського, м. Городище Черкаської обл.

День Незалежності, Національний прапор, Гімн, Герб — державні символи України.

У зв'язку з цим цікавим є факт, що 1991 року, на зорі проголошення Незалежності нашої держави, арія Андрія у фінальній частині безсмертної опери “Запорожець за Дунаєм” Семена Гулака-Артемівського розглядалася як один із варіантів майбутнього гімну України. Принаймні на це вказують деякі дослідники. Так, саме піднесені слова:

*Блаженний день, блаженний час,
Є знов нам вольна воля,*

«Бунт душі проти фальшивого розуму»

В очах великої людини кожен бачить себе, як у дзеркалі. Така таїна Господнього таланту. Тому нас так вабить, магнетично притягує обдарована людина. Оцінити талант іншого — це також означає визнати його близькість до Бога.

чудовий український драматург і прозаїк Василь Минко.

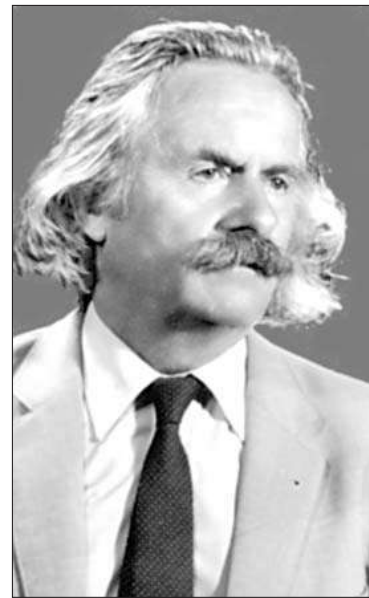
Усі, хто написав спогади про Івана Чендея — це гості його дивовижної оселі. Серед них Юрій Бача і Василь Габорець, Микола Жулинський і Дмитро Кишеля, Дмитро Кремінь і Василь Марко, Іван Мешко і Петро Мідянка, Микола Мушинка і Дмитро Павличко, Іван Ребрик і Петро Скунець, Михайло Стрельбицький і Дмитро Федака...

Назгаль ця книга винятково цільна, містка і вагома. Вона не тільки дозволяє зазирнути в душу великого майстра, тут є що зачепити допитливому розумові, є чого навчитися, особливо молоді літераторам, бо найважливіше, як на мене, це уроки, які дає закарпатський любомудр, які він залишив нам як великий і мудрий стиліст-новатор.

Вважаю, що в цій книзі кожен відкриве щось своє, адже І. Чендей невичерпний. І кожен відчує живу присутність письменника-горянина.

Книга складається з двох частин: “Іван Чендей про сучасників” і “Сучасники про Івана Чендея”. У першій частині вміщені есеї, статті та етюди про тих, чия творчість високо шанував автор “Івана”. Тут прозаїки і поети, художники і вчені. В іменах це відбито так: М. Кречко, П. Тичина, Й. Бокшай, П. Лінтура, Ф. Манайло, Р. Делі, М. Томчаний, Ю. Шкробинець, О. Маркуш, В. Микита, П. Чучка та інші. Читаються ці відгуки з особливою цікавістю, бо в них відчувається любов, захоплення, а також глибина і світло небуденних душ, що так щасливо перетнулися у творчості. А ще Чендей — чудовий стиліст, у нього добірна мова. “Головне — мова! — як наголошує М. Жулинський. — Кожен справжній твір має відповідний настрій, температуру, колір і пульс. Це живий організм. І вічний”. Це сказано про художні твори письменника, але їх можна сміливо спроектувати і на його публіцистику. Публіцистичний талант — велика рідкість. Найчастіше він іде в парі з об-

Іван Чендей у колі сучасників. До 95-річчя від дня народження письменника. — Ужгород, 2017

дарованням художнім. І справді великі письменники часто були добрими публіцистами, запальними трибунами. І радісно відчувати, що І. Чендей залишив тут теж непроминальний слід, умів сказати добре слово про своїх колег і однодумців. У літературі, де так багато протистояння, недоброчливості й заздрості, це неабияка рідкість. На думку спадають тільки Ю. Мушкетик і Л. Різник.

На першому місці в І. Чендея завжди думка, її пригода і, як уже мовилося, мова. Він ніколи не забував про її невичерпність і завжди намагався вжити таке рідкісне слово, щоб читач не тільки зачепився за нього, подивований, а зупинився, перечитав, захотів запам'ятати і ввести у свій лексичний обіг.

Багато роздумує письменник про роль слова, працю митця, відповідальність перед читачем і суспільством. Хоча писалося це упереваж за тоталітарного режиму, тут усе дихає Україною, любов'ю до її мови. Читати І. Чендея — неабияка вітха для серця і користь для розуму. Це так, як поговорити з живим письменником віч-на-віч. На високій полонині при палаючій ватрі...

Це відчуття підсилюють також спогади про письменника.

На жаль, жанр спогадів у нас дещо спрофанований і знівельований, часто перетворений на якусь панегіричну марницю. Сумне безчасся відбулося у всьому. Але книга “Іван Чендей у колі сучасників” — щасливий виняток. Вона асоціюється у мене з такими видатними спогадами як “Маршал Вінграновський”,

“Наш Дімаров” і “Вертепи долі” (про Р. Гром'яка).

Зі сторінок цього видання Іван Чендей постає величною, світлою, винятково чистою особистістю. Книга має світлу і чисту ауру, читати її легко і вона не відпускає зі свого силового поля, доки не перегорнеш останню сторінку. Принаймні так було зі мною.

Читаючи спогади письменників і науковців, легко помітити, що вони, як це найчастіше буває, діляться на кілька категорій: перші написані за покликом серця, часто крізь призму сльози і непроминальної любові (Марія Чендей-Трешак, Ольга Данко, М. Мушинка, Д. Кремінь, М. Стрельбицький), другі — те, що називається “на рівні” (П. Перебийніс, В. Фединишинець, Д. Кишеля, М. Носа), треті — професійні, з академічними акцентами (М. Бабидорич, В. Габорець, М. Жулинський).

Є тут також бесіди з Марією Чендей, дружиною і добрим янголом-охоронцем письменника, Олександра Гавроша з І. Чендеєм і ґрунтовна, академічна стаття Сидора Кіраля “Ніс у своїй душі сонце любові до людей та України: штрихи до епістолярного портрета Івана Чендея”. Особливо насторою і, сказати б, тональності надають книзі вірші Д. Павличка.

Спогади — особлива форма, що просвічує людину до дна. Стоять вони поряд із такими сповідальними жанрами як щоденники та епістолярій. Тут одразу видно, що за словом і за душею: бажання висвітлити незникомий силует дорогої людини, чи показати себе, повправлятися у стилістиці.

Зі сторінок цієї книги постає дуже цільний, яскравий образ великого майстра слова, громадсько-політичного діяча, відкритого до людей і світу, образ, що западає в душу і залишає в ній тривкий, глибокий і неперепутний слід.

Закінчити цей невеликий відгук хотілося б такими словами поета Петра Скунця, адресованими І. Чендею: “Вся його творчість — це бунт душі проти фальшивого розуму. Вся його творчість — проти перетворення карпатського селянина на люмпен-пролетаріат. Вся його творчість — небесні світила замість свічок, які ставлять Україні її чи не її олігархи”.

Петриківський Ліс

«Блаженний день, блаженний час»

*До рідного вернемось поля,
Земля кохана жде на нас.*

Велична мелодія, якою автор супроводжує повернення козаків із турецької неволі, настільки захоплює українців, що вони й зараз відчувають небуденну особливість передачі народних почуттів!..

Недаремно ж побутує думка — порівняння біблійного сюжету про виведення пророком Мойсеєм єврейського народу з 40-літнього єгипетського рабства з сюжетом “Запорожця за Дунаєм”! Вважають, що цим твором Гулак-Артемівський втілює свою ідею (звісно, утопічну), про звер-

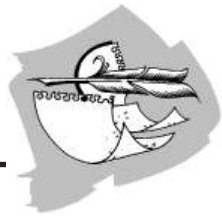
шення в долі українців їхньої віковичної мрії про побудову в рідному домі щасливого заможного життя після багатьох століть поневірянь.

“Запорожець за Дунаєм” написано під безпосереднім впливом творчості Тараса Шевченка. Втім, саме творчість нашого геніального поета і пророка пробудила мистецькі сили народу, послужила справжнім вибухом насамперед літературної творчості, що дало змогу поневоленним українцям врятуватися від асиміляції, зберегтися як нація, і, у підсумку, вибороти незалежність країни.

Своїм твором Гулак-Артемівський, можливо, зробив набагато більше, ніж тисячі революціонерів. Адже зумів передати “Запорожцем” духовну силу, яка є незборимою, яка допомогла нашому народу пройти випробування і, зрештою, перемогти.

Допомагає безсмертна опера українцям здолати й нинішнє лихоліття.

Городищенці пишуться тим, що кращі сини нашого краю зробили вагомий внесок у духовний розвиток українського народу, цим самим наближаючи час, коли самосвідомість українців сягла державотворчих вершин.

Віктор ГРИЩЕНКО,
член НСПУ, колишній учитель-словесник, Кривий Ріг

Одержав той син від батька частку спадщини і дуже швидко пустив її на вітер. А потім, схожий на сучасного безхатька, повернувся до батька. І той зустрів його з відкритими обіймами, чим, здається, порушив елементарну справедливість. У більшості випадків тлумачі цієї притчі проголошують видиму істину: батьківська любов, мовляв, вища від простої, усім зрозумілої справедливості. Але крапку ставити рано, бо щось треба відповісти і старшому синові, який не розумів, що найбільше щастя — бути поряд з батьками. Цю істину він зрозуміє пізніше, коли вони помруть.

Недавно мені вдалось почути цікаву сентенцію. Народ, який думає на рік уперед, вирощує хліб. Народ, який думає на 10 літ уперед, вирощує сад. Народ, який дивиться вперед на сто років, вирощує нове покоління. Але так історично склалося, що діди наші мріяли дожити до нового врожаю, батьки виконували п'ятирічку за чотири роки, ну а ми не бачили (і не планували) далі 2012 року (за президента Кучми) і мріємо дожити тільки до 2020, коли “верхи” проведуть обіцяні реформи, маючи нового президента після Революції гідності. І так традиційно вважається, що лише письменник і вчитель, зокрема вчитель-словесник, мають дивитися набагато далі, хоча, можливо, вони не встигнуть побачити своє творіння, бо часом лише через десятиріччя починає позначатися у душі вже дорослої людини те, що посіяв своєю книжкою письменник або на уроці вчитель. А можливо, добре і мудре, яке і робить людину людиною, ніколи не зійде, заглушене бур'яном: вихованням вулиці або вовчими законами суспільства.

Але, як сказав поет, нам своє робить. Є програма, є перевірені (ой, чи перевірені!) знавцями літератури твори, є підручники, де учням вправляють мізки, як вправляли колись їхнім батькам. Працюй, учителю, виховуй національно свідому людину, прищеплюй любов до рідної землі і рідного слова, до своєї нації... Про націю, звичайно, вигадка, бо в рекомендованій кількості років тому учителям “Системі цінностей громадянсько-го виховання на уроках української літератури” пункт про національне виховання відсутній. Більше того, він відсутній і в планах виховної роботи класних керівників і мого ліцею, і тисяч інших шкіл України. Чому? Очевидно, тому, що з дуже високих трибун ще за часів Леоніда Даниловича ми почули, що національна ідея не спра-

Урок словесності — урок життя Хто і чому потрапив до хрестоматій?

На біду, ми, вчителі, всього вчимо на уроках, але не любові. А тому чи треба дивуватися, що діти не можуть зрозуміти біблійної притчі про блудного сина. А чи розумієте ви, мої дорогі колеги? Пам'ятаєте?

цувала. Хоча, можливо, нас і досі лякає український націоналізм. Знаю випадок, коли спробу вчителя вивчити народну пісню на слова Шевченка “Рева та стогне Дніпр широкий” було сприйнято за вияв злісного націоналізму і дітьми, і їхніми батьками, і дирекцією навчального закладу: мовляв, досить того, що вірш напам'ять вивчили. От і виходить, що вчителю дозволяють давати знання, але не виховувати майбутніх громадян України. Але марно ж свого часу Василь Сухомлинський сказав, що знання без виховання — меч у руках божевільного.

За традицією і програмою, перший урок літератури у 8 класі — народна пісенна творчість, яку, щоб не обтяжувала програму, вже давно пора перенести на уроки співів. Господи, як важко було добитися, щоб дитина знала текст і мелодію хоча б однієї народної пісні! Які нестерпні муки я відчував, коли, не маючи голосу, подавав приклад класові: “Співайте, дітки, співайте. В цій пісні — код нашого народу, код вашої душі...” Коли за календарним планом мав говорити про “Слово о полку Ігоревім”, я не хотів іти на урок, бо діти вже вивчили на уроці зарубіжної літератури і переконані, що найбільший патріот поеми — князь Ігор (це, стверджує, звичайно, і підручник з української літератури). На думку дітей, князь, ідучи в половецькі степи, захищав рідний край і взагалі, прагнув зволити від половців Тмутаракань. А я маю підозру, що це був весільний поїзд, адже син Ігоря таки одружився у полоні!..

“Хто знав царя, достойного любові?” — питав дітей. — Мовчання. Нарешті: “Цар Соломон”. — “Ви погано вчили історію стародавнього світу. Чингізхан завойовник чи патріот?” — “Завойовник!” — радісний крик, бо переконані, що це так. — “А чому тоді йому поставили пам'ятник у Монголії?” — Знову мовчать. — “Князь Святослав Хоробрий — патріот чи завойовник?” — “Патріот!” — “Підіть і попитайте про це у болгар...”

Мені смішні ті люди, які гадають, що, називаючи будь-якого князя патріотом, ми виховуємо когорту захисників Вітчизни. Патріот захищає свій дім, а не стукає у двері сусіда. Це добре розумів свого часу Тарас Шевченко. Його “Гайдамаки” — не тільки оспівування героїчної боротьби українського народу за свою волю, а й заклик до братання, і застереження, що зло породжує тільки зло. Повторить учитель істину з підручника — і підуть у світ Божий духовні покручі, спадкоємці піонера Павлика Морозова. А як учні сприймають сцену вбивства Гонтою дітей? Краше не питати! “Гонта зробив правильно. Я б так не змогла...”, “Шевченко ввів цю сцену, щоб підняти люд на боротьбу за ве-

лику ідею...” Дві думки, а вистачить на ціле дослідження: де, коли і чому ці діти втратили душу, бо не знають любові, а готові до жорстокості й убивства. Я не знаю великої ідеї, заради якої можна віддати на заклання свого сина. То кого ми виховуємо, вивчаючи з дітьми без відповідного коментаря поему “Гайдамаки” Т. Шевченка?

Якщо на це питання не відповідав підручник, мав відповісти я, учитель. Свого часу, готуючись до уроку, я познайомився з баченням теми автором підручника. І буквально спіткнувся об слова: “**Переконаний у невинності своїх дітей, Гонта однак вбиває їх, щоб не було зради, “щоб не було поговору”, щоб ніхто не дорікав йому, що відступив від присяги...**” А звідси, шановний читачу, Вам перше творче завдання: не читайте далі, а одним-двома реченнями висловіть своє бачення причин цього надзвичайного вчинку. Не соромтесь, пишіть широко. Можливо, в кінці “уроку” Ваша думка зміниться. Той, хто не знайде відповіді, хай задумається над наступним питанням: чому Шевченко ввів у свою поему цю сцену, від якої холоде кров?

Доки ви кілька хвилин думаєте, я розповім вам, як свого часу познайомився з історією іудейської релігії. Я був страшенно здивований: виявляється, дехто з євреїв і досі не може пробачити українському народові визвольної війни під керівництвом Хмельницького, повстання на чолі з Гонтою та Залізняком. Мовляв, безвинно постраждали десятки тисяч євреїв, які опинилися, образно кажучи, між молотом і ковалдом. Це мене зацікавило, бо в підручнику про це — ні слова. І що я дізнався? Якщо Шевченко у своїх “Гайдамаках” показав “**кров за кров**” і “**муки за муки**”, декому з його наступників це бачилося по-іншому. Скажімо, письменник Данило Мордовець, виходець із давнього козачого роду, свої повісті про Коліївщину так і назвав “Між молотом і ковалдом”, “Уманська різня”. Але (що то значить закони творчості!), прагнучи викликати співчуття, Мордовець мимоволі розповів, що євреї постійно наголошують на своїй праведності, вишості. Пам'ятаєте, у Шевченка: “Ярема, герш-ту, хамів сину...”? Євреї, сучасники гайдамаків, були впевнені, що мають право судити й засуджувати інших.

“**Ми — сталь землі, ми — сіль Всесвіту, і Всесвіт буде наш, як то обіцяно нам Предковичним**”, — говорить один з героїв Мордовця. Як тут не згадати слова вченого XIX ст. В. Антоновича, який писав: “**Наш народ зовсім толерантний: він ніколи не заглядав у чужу совість. Але ж, на лихо, в жидівській традиції є такий погляд, що інші народи — вороги божі, а одні тільки жиди — народ, Богом вибраний... Приходячи до якого-небудь краю, вони гнулися перед силою і гнули під се-**

бе всіх, хто стояв нижче від них. Таку погану роль вони грали і в нас, на Україні...” (В. Антонович. Про козацькі часи на Україні. К. “Дніпро”, 1991 р.).

В десятому класі учні мали б прочитати повість І. Франка “Перехресні стежки” і згадати цей урок, бо він, хочу думати, допоміг би зрозуміти, про які і чий перехрестя воістину писав Камеяр. Цьогорічні десятикласники не читають, бо нова програма рекомендує до вивчення вже інший твір, де “єврейське питання” відсутнє.

Але повернемося до “Гайдамаків”. Євреї — винні чи невинні, але чужі люди, які на валах Умані зі зброєю в руках зустріли гайдамаків і ждали після цього милосердя. А як можна вбити власну дитину? З історії ми знаємо, що Гонта дітей не вбивав. На перший погляд, Шевченко піддав до вогню жару, показуючи цю сцену, адже він добре знав, що народних месників трактували як розбійників, злодіїв, пляму в нашій історії. Що робить автор підручника? Він шукає виправдання. Можливо, хтось з Вас це вже читав? “**Цю сцену поет вводить у душі народних уявлень про вірність присяги**”, — пише автор, але зарано ставити крапку.

Прошу читача взяти до уваги мої звинувачення:

1. Автор підручника помилково трактує образ Івана Гонти, нав'язує свою думку тисячам учителів, а відтак — мільйонам учнів, чим наносить величезну шкоду морального плану.

2. Ведучи мову про народну уяву, стосовно вірності присязі, він не робить належної оцінки цій уяві, а тому ставить Гонту на один щабель з лиховісним Павликом Морозовим.

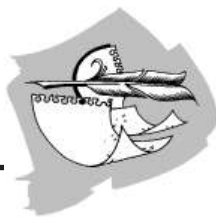
3. В підручнику нічого не сказано про “єврейське питання”, що може призвести до міжнародних непорозумінь.

А тепер, добровольці, крок вперед! Поділіться своїм баченням причин вбивства дітей... Щось подібне писали кілька років тому й мої учні: “Щоб не було зради, щоб не було поговору...” Промовляючи ці слова, Гонта гуде жорстокість натовпу і, вбиваючи безневинних дітей, укріплюється на посаді лідера народної маси. Гонта — це суміш релігійного фанатизму з жадливим бажанням правити натовпом. І зауважу: коли натовп бжає крові, йому важко щось протиставити. Адже ні Україна, ні її народ не постраждали б, коли Гонта залишив би своїх дітей живими. Змінилося б лише одне: тінь зради впала б на ватажка...” Погодьтеся: це вам — не автор підручника. Та про це я писав уже рік тому (“Чиї уста глаголять істину?”). Жаль, що укладачі програми не вірять в те, що школярі дослухаються до слова Кобзаря (“Якби ви вчилися так, як треба...”). Свідчення цьому —

вивчення “Заповіту” заплановано двічі (в 7 і 9 класах).

Чи виховуємо ми повагу до батьків, свого роду, до традицій та історії рідного народу, читаючи “Кайдашеву сім'ю” І. Нечуча-Левицького і не маючи в школі жодного примірника історичного роману “Князь Єремія Вишневецький”? Так, якщо відкладаємо підручник і пояснюємо учням, звідки прийшла бездуховність у сім'ю вчорашнього кріпака Омелька і чому став запродавцем і перевертнем нащадок славного Байди, оспіваного в народних думках. На жаль, наші вчені не поспішають дати точне філософське визначення терміна “**національна самосвідомість**”. Не названо і коло художніх творів, покликаних стати для цього підвалинами, не розроблено конкретних методичних рекомендацій. Мені особисто тільки й відомо, що національну самосвідомість не можна формувати без почуття національної гордості (замітка на полях: у Кривому Розі міський конкурс знавців фізики, математики й астрономії та юних винахідників відбувся під гаслом “Едісони XXI століття”). А ким у сфері рідної літератури можуть пишатися юні українці? Назвати важко. Бо важко вибрати три найкращі книжки, які ми взяли б у далеку мандрівку, навіть письменникам. Мимоволі згадую одну “модну” літературку: вона не взяла б, як зізналася, ні Шевченка, ні Біблію, ні своїх книжок. На першому місці — “Декамерон” Боккаччо.

А тепер, шановний читачу, складніше завдання. Уявіть, що Вам доручили скласти для школи програму з української літератури. Твори яких письменників увійшли б у Вашу хрестоматію? Не відсторонюйтеся, бо ми, і тільки ми, думаємо на 100 років уперед, а не автори сучасних програм, які сповідують одну заповідь: “Аби гроші, гріха не буде!...” Чому так грубо кажу? А тому, що, хоча програми міняються через кожні 4-5 років, пишуть їх одні і ті ж люди. Чому так часто роблять “новачі”, які полягають у простій операції — одного автора “викинули”, іншого поставили? А щоб швидко під “найновішу” програму скомпонувати підручники та хрестоматії. От Вам і гроші — і досить хороших. А ще звання. Я критикував програму з української літератури, створену колективом на чолі з Р. Мовчан, коли ця керівницка була ще тільки кандидатом наук. Тепер Раїса Валентинівна вже доктор. І, як кажуть, не підступись: хто ти такий, щоб нас критикувати? (“Собака гавкає, а караван іде!”). Кілька ентузіастів (Григорій Клочек, Ольга Слоновьська) боролися з програмою, все ще сподіваючись на Бога чи Міністерство освіти, а от мої репліки вже тоді були заражені песимізмом (“Відійшов від перону наш поїзд”, “Настала пора донкіхотів”). Мовляв, обуха батогом не переб'єш!..

Слід, мабуть, попередити упередженого читача, що я альтернативних програм не складав, підручників не писав. За свої статті, надруковані у фахових журналах, гонорарів не отримував, тому творчий програм я не суперник. До хрестоматій потрапити не мрію, мої твори у Кривому Розі не вивчають на уроках, присвячених літературі рідного краю, а про недолугість програми писав і сьогодні пишу тому, що мені болить. Видавши понад два десятки своїх книжок, я навчився нарешті(!) читати чужі, бачити не тільки написане, а й те, що між рядками. Тому ще 1993 року, коли було три години літератури і в 11 класі вивчався роман “Бур’ян” Андрія Головка, бачив у цьому творі не лише інструкцію, як боротися з куркулями, а й критику КНС (комітету незаможних селян), бідняків, які не вмiли і не хотіли бути господарями землі. Роман вилучено, про письменника навіть не згадують, а для авторів існуючої програми так і залишилась таємницею проблема під назвою “Влада землі чи влада над землею?” (була колись в “Літературній Україні” така стаття, але список допоміжної літератури в існуючій програмі складається з написаного лише колегами і симпатиками). Запевняв раніше, і сьогодні переконаний, що підручники з української літератури написані однобоко: автор підручника запевняє школяра, що саме так треба розуміти тему та ідею, і ніколи не напише, що в літературознавстві існує й інша думка з цього приводу. Критика (так учні називають підручник на відміну від хрестоматії) постійно без критики, бо ніхто не вказує, що у творі, крім позитивного, є й огріхи, допущені письменником, який, можливо, не бажав того. На жаль, нового прочитання творів у підручниках не видно, як і логіки в доборі текстів для вивчення. От що про це писала **Ольга Слоньовська, професор Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, в газеті “Дзеркало тижня” десять років тому:** “Скільки разів психологи застерігали, що в шкільну програму, особливо для молодших і середніх класів, не можна вводити твори, в яких літературний герой, респектив потенційних читачів, гине або опиняється на межі життя та смерті. Саме з цієї причини з шкільної програми забрали високохудожні твори Михайла Коцюбинського “Ялинка” і “Маленький грішник”, а Панаса Мирного — “Морозенко”. Ці забрали, а інші, не менш страшні, зате здебільшого мені художньо вартісні, але з тими ж дитячим каліцтвом, смертністю чи переживанням трагічної ситуації нова програма знову вводить. Тож маємо і “Сосонку” Олени Пчілки, і “Федька-халамидника” Володимира Винниченка, і “Каторжну” Бориса Грінченка, і “Климка” Григора Тютюнника. У першому дитина мало не замерзає дорогою додому, в усіх інших — таки гине з вини дорослих, ровесників чи формажорних обставин. А що? Хай малолітні читачі страждають, плачуть і рвуть собі нерви: подумай, тонка річ — дитяча психіка! Принципу наступності у програмі Раїси Мовчан теж взагалі не

існує. Зате діє універсальний принцип добору: “Аби, бабо, рябо”. Складну психологічну повість “Климко” запропоновано учням 7 класу, зате соціально-побутову, простесеньку “Каторжну” — десятикласникам. Відрізніти по-силийний для певного вікового рівня учнів художній текст від надто важкого укладачі не змогли. Та й жанр новели, тим більше тютюнківської, психологічної, — не для 5 класу, а повість “Климко” — не для семикласників. Як взагалі не для вивчення у школі роман Василя Барки “Жовтий князь”, повість Івана Франка “Сойчине крило” чи драма “Маклена Граса” Миколи Куліша. Але кого з укладачів програми це обходить? Хто з них консультувався з психологами, медиками, соціологами, методистами? Останніх взагалі не ввели в журі, а їхні програми безапеляційно забракували без жодної на те вагомої причини. Жодної! Втім, причина була. Її називалася вона так: “Будь-якою ціною зелене світло єдиній програмі Мовчан!”

Вкотре студіюю цю горе-програму — і складається враження, що пропонувані ними ж твори члени авторського колективу самі не читали. Навіщо? Напхали програму тим, що під руку потрапило. Ось тому Євгена Гуцала діти мають вивчати і в 5, і в 6 класі, як і Степана Васильченка, Григора Тютюнника — у 5, 7 і в 12 класах, Івана Липу — в 5 і в 9, а одного рівня складності вірші Богдана Ігоря Антонича — у 5 і в 11 класі. Зате Ігоря Калиця пропонується вивчати — в якому б ви думали класі? Сам письменник нізачо й ніколи не здогадається про своє місце в шкільній програмі! У шостому класі — і все, крапка. До старших класів не доріє. І Емма Андіївська також. До того ж деякі художні твори за програмою Раїси Мовчан вивчаються навіть двічі. “Зачаровану Десну” Олександра Довженка запропоновано у 6 і в 11 класі (зате гнівне звинувачення тоталітарній системі, написане кров’ю серця, — “Шоденник” Довженка, не вивчається зовсім!) Доступні навіть п’яти-шестикласникам усмішки Остапа Вишні “Сом”, “Як варити і їсти суп із дикої качки”, “Бенгальський тигр” пропонують аж в одинадцятому класі, зате про щоденник “Чубю” і задки нема. Для чого? Щоб старшокласники з мемуарів збагнули, як геніального сміхотворця десять років гноїли у найстрашнішому сталінському концтаборі, якими методами Богом даний йому сонячний талант там дотлумили й таки змусили після повернення додому писати “навиворіт душі”? Але замість щоденника, як вважають Мовчан та її підопічні, краще вивчати такі твори цього письменника, як “Моя автобіографія” чи “Оттак і пишу”. Назва першого твору закріпить мовленнєву помилку, адже хоч займенник “моя” зі словом “автобіографія”, за всіма існуючими правилами, вживатися не може, зате в учнівських роботах після прочитання тексту буде вживатися дуже часто: зорова пам’ять чітко зафіксувала фрагмент. По-друге, звідки наші учні, як не з “Моєї автобіографії”, поповнять свої словникові запаси ненормативної лексики такими перлинами, як “стерво”, “сукин ти

син”. Із нариса “Оттак і пишу” наша юнь теж почерпне важливу інформацію, та ще й у зневажливо-муні, що ті, хто знав українську мову, “перепетлюрилися”.

Та все це методика, методика, методика, в якій Раїса Мовчан нікує ні меле. А ще укладачі програми великі казкарі. І не тільки тому, що годують учнів середніх класів суцільними казками й такими моторошними страшилками, аж мороз по шкірі йде (прочитайте легенду “Лісова панна” або “Вечір проти Івана Купала” — переконаєтесь, відчуєте!), а ще й тому, що така у них фантазія невпинна, непоборна, таке у них бажання щось утнути неймовірно, що просто стриматися, бідлашні, не змогли — й Гоголя в українські письменники записали. Дорогі мої ура-патріоти! Наламали дров із програмою в Україні, то хоч не виставляйтеся на вселенське посміховисько. Бує, є і буде Гоголь російським письменником, хоч і дуже гарно писав про Україну, і любив її всім серцем. Митець сам же при житті зробив свій вибір, і не вам заднім числом цей вибір переінакшувати. Чомусь Данія не претендує на Лермонтова, Німеччина — на Фонвізіна, Ефіопія — на Пушкіна, чомусь Росія не претендує на Марка Вовчка, а ви, щоб показати себе (а одночасно й усіх українців, бо ж програма — справа державна) клоунами, додумались! І ще одне. Дуже важливе. Чи не здається вам, що так уже перервані ви шкільну програму чортами, потерчатами, домовиками, “інтердевочками”, тобто “лісовими паннами”, які плотськими втіхами до смерті замордовують італійців (ніби не можна було якийсь крапчик фольклорний текст для дітей підібрати!), планетниками, гномами, відьмами, різною нечистю й банальною етнографією, що перестала ваша програма бути програмою з великої, талановитої, вдумливої, глибокої української класики, а перетворилася на програму з типової шароварщини?”

Хочу вірити, що читачі пробачать таку довгу цитату, бо зроблено її для загального добра. А ще сподіваюсь, що Ольга Володимирівна не матиме на мене зла за те, що роз’явив душевні рани, нагадавши про нашу спільну поразку від кийвського клану. Мені, звичайно, легше, бо ось уже скільки років я не заходжу до шкільної аудиторії. Можу навіть зробити вигляд, що мені байдуже, що в укладачів програми ліва рука не знає, що робить права. Скажімо, чи спроможний сучасний школяр достойно оцінити надбання Еми Андіївської, поетеси і романістки з Німеччини, людини, яка в дитячі роки була відірвана від Батьківщини? Вона писала українською мовою, але мислила ... по-європейськи: образ України у тих небагатьох поезіях, що вдалося мені розшукати по хрестоматіях, відсутній. Та це і не дивно. Як слушно зауважив літературознавець Данило Гусар-Струк (США), найчастіше теми для поетеси — явища погоди і краєвиди. А ще — цвіт сну (поезії побудовані на асоціаціях, типових для сновидіння). Одним словом, туман. А ще — яскравий приклад того, що література, як стверджував свого часу письменник і критик Ми-

хайло Слабошпицький, має бути схожою на інтелектуальну гру. Скажімо, на шахи. А наша грішна українська література “постійно виконувала невластиві їй функції”: когось виховувала, когось кудись кликала, то будила рабські душі, то таврувала за знущання “над меншим братом-гречкосієм”. А тому сучасний, навіть деякою мірою модний, критик своїм визначенням літератури вимагає викинути геть з неї наше неспокійне життя, проблеми вдовино-го існування України. І, мабуть, писати так, як пишуть за кордоном, де вже давно розучилися писати вірші, зокрема сонети, бо не знайти там сучасних Данте, Петрарку чи Шекспіра. Але складається враження, що автори програми раді зібрати і втиснути до гурту доволілітературну братію з усього світу.

Це добре, що восьмикласники прочитають вірші Володимира Сосюри “Любїть Україну”, “Сад”, “Васильки”, але як зрозуміти, що в 11 класі класик української літератури навіть не згадується, хоча саме ці вірші десять років тому вивчали... одинадцятикласники? Не прочитати навіть “Третю Роту” і гадати, що все знаєш про лобка світового рівня? А ще добре, що прокляття з уст вчителів не долітають до Бога: укладачі програми щороку крутять нею, як циган сонцем, бо постійно міняють місцями авторів та їхні твори. Скажімо, в 7 класі вилучають поезії Михайла Стельмаха та Андрія Малишка, щоб на звільнене місце поставити твори Олега Ольжича та Олени Теліги (вірю, що вони патріоти України, бо за неї життя віддали, але до рівня класиків їм ще далеко!). У 8 класі вилучено поезії Лесі Українки, Володимира Самійленка, Бориса Олійника і замінено творами Володимира Дрозда та Юрія Винничука (невже перехід на вищий рівень якості?). Поема Івана Франка “Мойсей” вивчається то в 9 класі, то в 10. Але, вилучивши поезію Тараса Шевченка “Великий льох”, місце їй у програмі не знайшли. Очевидно, щоб не образити старшого брата з півночі. Зникли безвісти “Каменярі” Івана Франка. А чим вмотивована заміна оповідань Володимира Винниченка “Солдатики”, “Студент” на оповідь тюремної Шехерезади (новела “Момент”)? Невже бажанням зберегти дитячі душі від розуміння, що вчинками юрби в більшості випадків керує інстинкт? А може, панночка, героїня новели, схожа на екзальтовану “революціонерку” Полю з оповідання Винниченка “Тамінь”, викликала в укладачів програми ностальгію за радянськими часами та бійцями невидимого фронту? А про погляди цього ж письменника на будьяку владу одних людей над іншими зовсім забуто, бо треба читати його роман “Сонячна машина”, в якій наш час (капіталістичний!) в усій красі.

Творчість живого класика і Героя України Дмитра Павличка одинадцятикласники вивчать за один урок, розглянувши (а може, й заспівавши) поезію “Два кольори”. Справді, для чого дітей лякати віршем “Ти зрікся мови рідної...” або інквізитором Торк-

вемадою! Місця в програмі не знайшлося? Так викиньте Юрія Андруховича разом з його компанією, бо по одній годині виділено на творчість Миколи Зерова, Максима Рильського, Івана Драча. “Чорнобильська мадонна” травмує дитячі душі?.. Оберігаючи їх, ми не будемо вивчати з учнями “Сад Гетсиманський” Івана Багряного, “Собор” Олеся Гончара, “Чотири броди” Михайла Стельмаха, а ще твори про голод і голодомор, але читатимемо відзначені Сталінською премією “Вершники” Юрія Яновського (щоправда, перші три новели, але обов’язково новелу про братовбивство, в якій такий поганний петлюрівець і переможець більшовик). Отак перелистаєш програму — і не знайдеш творів, які допоможуть зберегти собори душ юних читачів, щоб посіяти в ній всеосяжну любов. Шановна Ольга Слоньовська бідкалася, що лайливу лексику наші учні завоюють не тільки на вулиці, а й на уроках, читаючи рекомендовані твори. А чого навчаться одинадцятикласники, читаючи вірші Михайла Семенка, якого академік Олександр Білецький, на утіху укладачів хрестоматії, назвав пульсом літературного світу 20-х років? Любові? До поезії чи цигарки?

Я сьогодні курю і курю папіроси
Я сьогодні сумний
Я сьогодні сумний я сьогодні
Смертельно сумний
Бо люблю її коми

Крапки і коми не поставив Михайль, але від цього його смуток не став поезією, з якою він намагався посісти місце Кобзаря. Я помиляюсь? То доведіть, що Семенко геніальний поет і рівняється до генія Шевченка.

Добре, що подумали про російськомовних поетів України, але погано, що в хрестоматії не знайшлося місця ні поезіям, ні перекладам рекомендованих поезій (чи в мене знову “стара” хрестоматія?).

І останнє. Я розумію, що в 70 годин 50 письменників важко “втиснути”. Переконаний, що так задумали невідомі мені темні сили. Адже мали у старших класах 3 години на тиждень! Забрали одну, щоб підвищити грамотність, хоча вивчення мови закінчується в 9 класі. Колись в 10 і 11 класах учні демонстрували знання мови, пишучи твори. На іспиті також. Замінили твір спочатку переказом (творчі особистості України не були потрібні?). Потім настала пора ЗНО, коли питають таке, чого й вчителі не знають, але відповідь можна вгадати. А чи не повернутись нам і до 3 годин на тиждень, і до творів з української літератури? Але кого я питаю? Письменників? Вчителів? Вони що проблему не вирішують. Міністра? Вона просвітницької й письменницької газет не читає, як і автори програм та хрестоматій. А людей, які люблять Україну, все менше і менше, якщо брати до уваги, як важко проходити мобілізація захисників Вітчизни. Настала пора не тільки донкіхотів, а й космополітів та бізнесменів від літератури...

“Ми є. Були. І будемо ми й Вітчизна наша з нами...” Ой, чи не помилюсь Іван Багрянний?..

Бандурист Тарас Силенко: «Бандуру й кобзу мали б вивчати в усіх музичних школах»

“Н-но, іще ми лем туй бандури не було!”

Тарас Силенко відомий, зокрема, своїми піснями про холодноярських отаманів, повстанців, козаків, гайдамаків, тому починає також із епосу — але закарпатського: про місцевих героїв-січовиків. Співає “В Закарпатті радість стала”, “Чи чулисте, милі браття”, “Ой, в 1939-м році”, “Вже весна воскресла”, “Гей, пліне кача по Тисині”, і линуть ці пісні... повз вуха перехожих. Хіба на фразі “як мад’яри наступали” якась тітонька здивовано обернулася.

Бандурист пробує інше: відомі козацькі пісні, з тим — закарпатські народні, наприклад: “Ой, на горі білий камінь”, які незвично чути під супровід бандури. Зрештою, на заспіване ним “Ой, очі, очі, очі дівочі” біля бандуриста спиняються дві дівчини, слухають, вдячно кладуть в чохол гроші та й ідуть. Раптом з’являється роздратований дядько, наближається і видає фразу: “Н-но, іще ми лем туй бандури не було!”

А ми тим часом починаємо розмову. Пан Тарас каже, що з різних причин був у Закарпатті досить часто. Але вуличне кобзарювання практикує тут лише вдало. Вперше було 2012 року, тоді люди краще сприймали: підходили, слухали, розпитували. А тепер своє послухати — вже не так цікаво... Ну, та й дехто звик ще й до того, що ми, українці, добродушно і з усмішкою реагуємо на будь-які нападки, тому недоброзичливі не бояться виявляти свою українофобію...

— Вас це зачіпає?

— Хотілося б, звісно, щоб цього не було. Українську пісню треба сприймати з повагою. Якби я побачив у Києві якогось виконавця із Закарпаття з традиційним музичним інструментом, то тільки радів би, зупинився б і слухав! Відповідно, так мали б реагувати і закарпатці на бандуру, якої тут раніше не чули.

Художник хоче виставити картини, а музикант — донести свою музику

— Справді, тут не було традицій мандрівних кобзарів — як це було ще до 30-х років в Україні...

— На Закарпатті могли бути лише поодинокі лірники, а щоб із бандурою, кобзою — то я таких випадків не чув... Але хочеться ознаямити всіх із нашим мистецтвом. Художник прагне виставити картини, щоб люди бачили, а музикант — донести до слухача музику... Також мені важливо бачити й реакцію, бо саме через те, як люди реагують, пізнаєш їх, місцевість, цю локальну ментальність...

Треба визнати, що люди трошки на іншій, своїй хвилі... І щоб закарпатців аж так зачіпало загальноукраїнське, чи, бодай, історично-закарпатське — то, поки що, на жаль, тут можна побажати кращого... Хоча чимало містян у центрі у вишиванках...

— А як реагують на кобзарів за кордоном?

— Інакше... Яюсь я, сидючи в Берліні, співав пісню про зруйнування Запорізької Січі — вона специфічна, там багато строф, і для німців жодне слово не зрозуміло.

...Тарас Силенко сідає на лавку в центрі Ужгорода на Корзо, розпаковує бандуру, кладе в чохол кілька власних компакт-дисків, налаштовує струни й починає грати... Корзо — центр міста, тут багато туристів і містян. Шумно й гамірно — і раптом серед цього хаосу звучать срібні струни народного інструмента...

міле. Але мені запам’ятався один німець на велосипеді, який раптом зупинився біля мене і слухав до завершення. Знаєте, що справді варте поваги — це вміння європейців шанувати своє і захоплюватися чужим. Хотілося б, аби вдома на рідну культуру була шанобливіша реакція.

А що це у Вас за інструмент?

...А тим часом бандурист грає далі. За кілька хвилин біля нього зупиняється мама з дівчинкою років 10-ти. Мала із захопленням слухає, і видно, чекає на закінчення пісні — їй кортить про щось дізнатися. Зрештою, підходить і запитує:

— А що у Вас за інструмент? Я в музичній школі на скрипці навчаюся, і так важко буває грати на ній, хоча там тільки 4 струни. А у вас тут їх так багато!..

Тарас сміється і пропонує їй потримати бандуру. Розповідає, що ці інструменти бувають різні... Старосвітська, себто, народна, має 21 струну; хроматична — 62 струни та ще й перемікачі... А тоді грає для дівчинки дитячі пісеньки — про джмелика та про кицю, що пішла по водицю та й упала у криницю. Зрештою, про кицю вже доспівають удвох. А я слухаю, та й дивуюся, як легко Тарас знайшов із дівчинкою спільну мову... Справді — музика об’єднує!..

— У Закарпатті в містах багато музичних шкіл, де діти отримують музичну освіту, але чому вони не знають про бандуру як національний інструмент?

— Думаю, що не тільки в Закарпатті така ситуація, в багатьох інших областях те саме. Я вважаю, що бандуру, кобзу — як унікальні національні інструменти повинні вивчати в усіх музичних школах. На жаль, у нас національними інструментами називають усе що завгодно: круглі гітари, акордеони, баяни, гармошки, домри, мандоліни.

Та вони переважно і псевдонаціональні, бо деякі штучно створені. Але разом із тим, наші достеменно національні інструменти не вивчають. Навіть хроматичну академічну бандуру, яку створили в совєтські часи...

— А чому? Бракує викладачів? Чи учнів? Хоча є відомі музичні проекти, де музиканти грають на бандурах, і вони популярні...

— Не думаю, що бракує викладачів. Та й учні за правильного підходу були б. Головне — створити відповідні умови. Нині вся гуманітарна сфера під великим пресом.

Якби створили умови для молодого фахівця, щоб він прийшов до тієї школи, наприклад, у Закарпатті, де ніколи не було бандури, взявся її викладати, і щоб мав можливість утверджуватися, отримувати достойну зарплату — ситуація б змінилася... Щороку наші ВНЗ мають достатню кількість випускників для того, щоб усе це забезпечити (дехто навіть

журиться, що випускників багато, а робочих місць нема). Тобто, якщо до всього мудрий підхід, то справа зрушиться...

Тому й маємо ситуацію, коли підходять люди і кажуть: не грайте, бо у нас тут бандури історично не було. Коли вона не звучить, як ось тут, у Закарпатті, то, відповідно, і нема культури сприйняття цієї музики. А коли буде культура сприйняття? Коли бодай раз у дитинстві людина почує цю музику. Коли впродовж усіх цих 10-ти років навчання в школі хоча б раз прийде кобзар і заграє. І дитина змалечку, коли вона ще чиста й світла душею, почує це, пробудить у своїй душі життєдайний вогник, і пронесе його через усе своє життя...

Після виступу діти підходять, аби бодай торкнутися пальчиком струни

— Вас до шкіл часто запрошують? Як сприймають бандуру школярі, які ростуть, наприклад, на тій музиці, яку їм нав’язують як “сучасну”? Кобзарство — це для них взагалі музика з іншої планети чи як?

— У мене великий досвід виступів по школах, і навіть був дуже яскравий приклад, коли дві різні школи розміщувалися в одному будинку, просто розмежованому стіною. Але ці дві школи працювали як дві різні установи, із окремими дирекціями та адміністраціями. І вишло так, що в одному, здавалося б, приміщенні, була зовсім різна реакція на виступи. Діти сприймають світ через реакцію викладачів. Вони бачать, як реагує вчителька. Якщо вчителька сіла і перевіряє в цей час зошити, — то й дітей виступ кобзаря теж не мотивує. І зовсім інша картина, коли діти виховані в повазі до народної культури (до обрядів, до історії, до мови, до вишивки, до рідної віри — до всього!) Ті ж поляки, чи німці не вчать своїх дітей тільки любові до власної музики, а й до історії, до природи тощо, тому й мають націю з чіткою визначеною національним обличчям!..

— То як реагують діти?

— Діти, коли завершується виступ, обов’язково підходять, аби бодай доторкнутися пальчиком до струни. Це природна реакція дитини, бо таким чином, тактильно, вона теж опановує світ. І що менші діти, тим чистіші ці почуття. Бо коли вони вже забембані чужинськими мультиками, ритмами і ляльками, то вже, звичайно, ніяка бандура в дитини сентиментів не викликає.

— Скажіть, а учні у Вас є?

— Так, це переважно дорослі люди. Вони самі попросилися в науку. Я показую їм способи гри, навчаю різних нюансів, висловлюю побажання... А далі — все залежить від них!.. Проте поки що не можу сказати, що маю Учня. Розумієте, справжні стосунки Учня і Вчителя особливі!.. Колись я склав афористичний

віршик: “Всі ми на нашій Землі один одному учні і вчителі!” Гарний Учень — це подарунок долі, достоту, як і гарний Учитель. Тому кажу, що до справжнього Учня я ще не доріс... Є просто люди, які хочуть опанувати бандуру.

Я ж своїми вчителями вважаю св. п. Миколу Будника і Григорія Верету. До Григорія Верети (хоч минуло вже понад 20 років, як я в нього навчався), — телефоную, ми спілкуємося, слухаю його поради, пропоную допомогу, тобто, він у моїй душі залишається Вчителем.

— Ваш син Святослав також відомий бандурист, співає на фестивалях, концертах... Сина Ви вчили грати? Його теперішній мистецький прояв — також від батька?

— Так, і то цілком логічно. Звісно, що не маючи прикладу, науки і досвіду батька, він сам по собі цього не досяг би. Але я й не можу сказати, що просто навчав його лише грати на бандурі... Тут сукупність чинників. І почалося все ще задовго до того, як він народився... Спочатку я собі його ВИМРІЯВ бандуристом... Тоді, маленькому, поступово співав козацьких, гайдамацьких, повстанських, і, звісно, колицових та інших народних пісень. Вчив любові до рідної віри, історії, казок, книжок... А пізніше, коли син підріс, — це були походи, фестивалі, концерти, де він перебував в українському середовищі... Ну, а власне, виступати з бандурою Святослав почав із 6-ти років, — коли опанував на моєму інструменті пісню “Ой, на горі, на моголі”.

Не можна казати, що електрична бандура краща за старосвітську!

— Ви граєте на старосвітській бандурі, а зараз із цим інструментом експериментуєте...

— Я до цього ставлюся спокійно, це ознака часу. Але не люблю, коли починають протиставляти і казати, що ось це краще, сучасніше, молодіжніше, а те — застаріле... Мовляв, якщо звучить “Боні М” на бандурі, — це ультрасучасно, а традиційна дума — то вже щось другосортне і нецікаве. Не треба таких порівнянь. Просто у кожного своя ніша. Є і там, і там свої слухачі, хтось не сприймає того, хтось не сприймає іншого, але казати, що щось краще, сучасніше — неправильно.

— Але щодо традиційного бандуриництва та кобзарювання — воно ж ніколи не матиме у масовому суспільстві належного місця без оцих загравань із осучасненням, чи не так?

— Гадаю, традиція рідко дозволяла кобзарям експериментувати. Був чіткий репертуар, який виконували братчики в цехах. Зараз також є люди, які вважають, що має бути тільки ось канон, і ніхто не повинен виходити за його межі. А якщо взяти приблизно ту межу — до 1930-х років, доки ще кобзарі якість у живій традиції існували і щось виконували, то вони щось намагалися й творити. Але потім ця традиція була перервана. І на мою думку, ми зараз повинні, з повагою ставлячись до минулого, до того, що було в традиції та репертуарі, паралельно з тим долучати щось нове на традиційній основі. Комусь це імпонує, комусь — ні, але я вважаю, що саме так варто рухатися.

У нашому кобзарському цеху еталоном є те, що виконував Григорій Кирилович Ткаченко, трошечки з того, що хтось опанував із тих записів, транскрипцію яких свого часу зробив Філарет Колеса чи Климент Квітка, із записів на валиках. А я вважаю, що вся історія визвольної боротьби в Україні (чи от, наприклад, в Закарпатті в 39-му), — вона має бути також оспівана. Зокрема й пісні про Голодомори, Крути, репресії, УПА, сучасну антимосковську війну і т. ін. повинні бути в кобзарському репертуарі. Хто ж понесе далі ці пісні, якщо їх зараз не співають?

Обличчя ворога не міналося століттями

— Лєвова частка Ваших пісень — про воїнів, героїв минулого. От, наприклад, про холодноярських отаманів. Чому почали їх співати?

— Мене бентежило, що ці пісні не звучать на широкій загал. Я почав їх відшукувати, вивчати, намагався записати якомога довші варіанти текстів, до деяких доточував музику... І попри те, що вони досі не стали надбанням для широкого загалу, я продовжую їх шукати. Наприклад, пісню про Голодомор, яку створив кобзар Михайло Башловка, відшукав так: через телефонний довідник вийшов на його внука та дочку. Познайомився. Вони дали мені копію його записів 60-х років, зроблених у домашніх умовах на бобінний магнітофон. А там віднайшов уже й пісню.

Або, наприклад, дуже довго мріяв знайти пісню про перемогу козаків Івана Виговського над москалями у славнозвісній Конотопській битві. І от, після десятиліть знайомства зі слобожанським кобзарем Ігорем Рачком, раптом чую: існує така пісня!..

Цією працею заповнюю прогалини у нашій історичній пам'яті. А пісні викликають у мене і мурашки, і сльози...

— **Вам важливо, як публіка сприймає Вашу творчість?**

— Звісно!.. І коли пісні важливі — я прошу тих, хто слухає, співпереживати, не шуміти, не шарудіти, не робити зайвих рухів. Тоді вдається своїм біополюм створити потрібну атмосферу навколо — і навіть пісня ллється інакше... Тоді і я, і слухачі іноді можемо робити у давно відомій пісні нові відкриття того чи того закладеного там символічного підтексту... Як на мене, ідеальні для цього вечірні виступи, тому часом навіть прошу вимкнути світло, аби був тільки звук — і люди не відволікалися на візуалізацію тих речей, які заважають зосередитися.

— **Аби завершити тему героїв минулих і нинішніх часів — на Вашу думку, що спільного у них, і чим вони різняться.**

— Спільного багато — не мінялася наша кров, наша генетична пам'ять... Та й обличчя ворога не мінялося століттями. Хоча нині інша тактика війни, інша зброя... Мені запам'яталася зустріч із кіборгами в університеті, коли один із воїнів сказав, що завжди перед боєм йому страшно хотілося танцювати. І я тут же порівнюю це зі спогадами нашого легендарного подільського отамана Якова Орла-Гальчевського, що його козаки завжди йшли до бою, “як дівка до танцю”... А нам же відомі бойові танці — козацькі, згадайте описаного Шевченком Семена Паля, який у присядці до монастиря йшов. Кажуть, що опришки перед боєм танцювали “Аркана” навколо вогнища...

Зараз в армії лишилася так звана “музична складова” — але, на жаль, не на тому рівні, на якому б це було корисно хлопцям. Воїни повинні чути і співати пісні про воїнів!.. Бо ж сучасні козаки однозначно плоть від плоті, та дух від духу — такі ж, як і наші пращури, котрі завиграшки громили ще горезвісну Візантію та хазарський каганат!.. Коли наша молодь це знатиме, її дух буде незламний!..

Пам'ятаєте: Святослава Хороброго (князя!) іноземці не могли розпізнати між воїнами, бо він нічим від них не відрізнявся... А коли вів дружину до бою, то йшов із ними завжди у перших лавах... Те ж саме можемо сказати і про часи Івана Сірка... І про часи отамана Зеленого, Семена Гризла, Петра Дяченка та згаданого Якова Гальчевського... І про наші часи, на прикладі легендарного комбата батальйону “Київська Русь”, світлої пам'яті Олександра Гуменюка, який до бою завжди йшов на чолі побратимів, і якого за його українську отаманську турботливу владу називали батьком, скорочено: “Батя”... Тож за тисячі років пазли цілісного українського світу не розгубилися — важливо, щоб кожен власними зусиллями по-божно і шанобливо склав їх у власній свідомості.

Коли дитина знає пісні свого народу, вона має стрижень

— **Сфера охоплення суспільства сучасним кобзарством — тобто, фестивалі, кобзарський цех, окремі виступи — вона достатня для того, аби тривала традиція?**

— Не дивуйтесь, але думаю, що достатня. І ось так, як є, так воно на даному етапі й може бути. От подивимося навколо: затребуваність нашого мистецтва цими людьми, які зараз повз нас проходять, чи вона велика? Ні, вона, на жаль, невелика. Тому, відповідно, кількість кобзарів зараз теж невелика. І хотілося б, щоб одночасно зі зростанням національної свідомості росла й потреба в національній культурі. У наш мутно-мультикультурний час кожен зараз має свободу вибору... Можна, скажімо, одягти брендовий чужинський одяг і як білка в колесі ганятися за модою, гламуром, ілюзією престижу... А можна вдягти рідну вишиванку і відчувати зв'язок із предками, зі Всесвітом, традицією, це оздоровлення організму, це захист.

— **Пісня так само є в цій системі?**

— І так само пісня, так само кобзарство: тільки для вишуканих людей, котрі душею і свідомістю до цього доросли.

— **У Вас є така гарна фраза, що пісня лікує не тільки душу, вона може лікувати й націю, якщо ця пісня правильна. Як це діє?**

— Пісня лікуватиме душу народу, коли замалечку, зі шкільних років — і вдома, і в школі, діти вивчатимуть і співатимуть пісні свого народу. Починаючи від котика, далі — про любов до батьків, пізніше — до дівчини чи хлопця, до своєї країни. Ну й звісно, патріотичні пісні — про козаків, про січових стрільців, про холодноярських отаманів, про повстанців УПА... І тоді у вихованій на цих піснях дитині з'являється відчуття того, що вона має якийсь стрижень у цьому житті, якийсь магніт, якусь прив'язку.

— **...вісь, навколо якої можна обертатися?**

— Так. І триматися, щоб не впасти і не збитися з життєвого шляху. Тоді навіть дитина відчуватиме, що може за допомогою цих пісень нарощувати свою внутрішню силу, внутрішній потенціал, що вона поруч з іншими народами також має цінні надбання. І вона може поруч із ними відчувати себе рівною та самодостатньою. Навіть попри те, що у тих народів є кращі злобутки (ліпші заробітки, комфортніше життя). І разом із тим, юний українець розумітиме, що у них же не тільки рівень життя кращій, одяг та їжа якісніші. Але ж там є повага до предків, до природи, до святих місць, до рідного світогляду та культури... Як для японців вершини Фудзіями — це щось значно більше, ніж просто гори, а для індусів глибоководний Ганг — це щось значно більше ніж просто річка, так і для нас усе те, що ми успадкували від предків, має усвідомлюватися як найбільша святиня, до якої треба завжди прагнути, яку треба берегти, плекати, пізнавати все своє життя, і лише тоді це життя буде максимально повноцінним, змістовним та Божественно-радісним.

Спілкувалася
Тетяна КОГУТИЧ,
Ужгород

Ольга ОСИПЕНКО,
провідний науковий співробітник музею С. С. Гулака-Артемівського, м. Городище, Черкаська обл.

Тарас Шевченко про Семена Гулака-Артемівського

Саме записи поета в щоденнику якнайповніше передають його почуття і ставлення до Семена Гулака-Артемівського, свого земляка і великого приятеля ще від 1838 року, людини, яка не відшуралася Тараса і в десятиліття страшної солдатчини (на відміну від багатьох). Адже Семен писав засланцеві теплі листи, надсилав гроші. Тобто підтримував і морально, й матеріально. Шевченко те дуже цінував, адже істинно, що справжній друг пізнається в біді...

Тому відповідав тією ж любов'ю, повагою й безмежною вдячністю. Про що й читаємо в щоденнику. Бо, коли Кобзар повернувся у Петербург, то чи не першим, з ким привітався, до кого завітав, був Семен.

Отже, хронологія дружби Семена Гулака-Артемівського і Тараса Шевченка за щоденниковими записами нашого геніального поета і художника...

28 березня. О третій годині повернувся я додому й обійняв мого душевного Семена Артемівського.

А через півгодини я був уже в його домі, як у своїй рідній хаті. Багато чого ми згадали й переговорили, а ще більше не встигли ні згадати, ні переговорити. Дві години промайнули швидше однієї хвилини. Я попросився зі своїм любим Семеном.

31 березня. Вечір провів у Семена.

2 квітня. Увечері в цирку-театрі я слухав “Бронзового коня”. Близьку постановку і більше нічого. Один старик Петров і Семен зі славою підтримали “Бронзового коня” А решта — казна-що.

4 квітня. О третій годині побідав за Дзюбіним. Вечір провів у Семена...

7 квітня. Увечері пішли з Михайловим до Семена і не застали його вдома.

10 квітня. Сніг, сльота, мерзотність; не дивлячись на все це, ми відправились, тобто я, Семен і М. Лазаревський, в Академію дивитись виставку. З виставки пішли ми на обід до графині Анастасії Іванівни.

Свідчення дружби

Виповнюється 160 літ із часу, коли, щойно звільнений із заслання, Тарас Шевченко розпочав вести свій щоденник (названий ним “Журнал”). Перший запис зроблено 12 червня 1857 року, а останній — 13 липня 1858 року.

13 квітня. Від М.Д. Старова ми з Семеном поїхали до М.В. Остроградського. Остроградський з сім'єю їде на літо в Малоросію. Запросив би, каже, й Семена, але боїться, що в Полтавській губернії для нього не вистачить сала... Обідав у Семена, вечір провів у графині Анастасії Іванівни.

21 квітня. Увечері пішов до театру. Вистава взагалі була хороша, а увертюра “Вільгельма Телля” блискуча... Семен в ролі батька Лінди де Шумані дуже хороший.

22 квітня. Без усякої мети блукав до обіду, тільки вже не один, а з Семеном. А вечором з Семеном пішли до землячки М. Л. Мокрицької...

23 квітня. Вчора домовилися ми з Семеном, що сьогодні о першій годині поїдемо подивитися дачі. Рівно до дванадцятої була чудова погода, а потім пішов дощ... Ми просиділи цілий день вдома, читали Гумбольта...

25 квітня. Пішов в Академію на виставку. В першій залі зустрівся з Жемчужниковим, а в останній з Семеном. З Академії поїхали з Семеном на Петербурзьку сторону шукати дачу. Дачу знайшли, залишили завдаток і о шостій годині вечора приїхали додому. Увечері з Семеном були в М.І. Петрова, слухали безконечні й безплідні розмови про емансипацію.

30 квітня. Пішли з Семеном в Літній сад з наміром подивитися монумент Крилова. По дорозі зайшли до Казанського собору подивитися картину Брюллова.

2 травня. Були з Семеном в Ермітажі, у відділі давньої і нової скульптури. З Ермітажу пішли на виставку квітів.

6 травня. Поїхали з Семеном до Енгельгардта, не застали вдома. Зайшли до Курочкина, а потім до землячки М.С. Кржисевич, і вона нас зустріла весела, молода, як і десять років тому.

7 травня. Від десятої до дванадцятої години Семен зі своїм учнем співав різні дуети, а Олек-

сандра Іванівна їм акомпанувала на фортепіано, а я слухав і часом їм аплодував.

9 травня. Увечері були з Семеном у любі Грінберг. Вона багато й чудово співала.

11 травня. Увечері з Семеном були в графині А.І. Толстої і повернулися о четвертій годині ранку. На велику радість господині останній весняний вечір був пожевлений, як завжди, і надзвичайно веселий. Семен і мадмуазель Грінберг були душею загальної радості.

20 травня. Увечері був у Семена, і чарівна Олександра Іванівна грала кращі місця з “Трубадура”. Грала блискуче.

Як можемо переконатися, після приїзду в столицю Шевченка, вже із Гулаком-Артемівським зустрічаються мало не щодня, фактично були нерозлучні. Особливо у перший місяць. У травні друзі вже бачилися рідше, бо у Великого Кобзаря з'являються нові й нові знайомі та друзі. Адже його поетична слава привертала нових шанувальників. Як писав Тарас у листі до команданта Новопетровського укріплення (де відбував заслання) Іраклія Ускова, “земляки (у Петербурзі) носять мене на руках”.

Проте дружба двох світочів нашої культури ні в чому не потьмяніла. Свідченням того є й відома пісня в обробці С. Гулака-Артемівського “Стоїть явір над водою” (серпень 1858 р.), присвячена його дорогому товаришеві, яку Шевченко дуже любив. Дружба тривала аж до Тарасової смерті, на яку Семен Гулак-Артемівський відгукувся ширшою скорботою і разом з іншими провів свого друга у Вічність. А також організував благодійний концерт, кошти від якого передав родичам Кобзаря.

Семенів сум за Тарасом ніколи не минав. Він добре розумів, якого генія, якого Титана втратила Україна і наш народ.

Молодий паросток Лесиноного краю

У рамках відзначення 30-річчя з дня започаткування “Лесиних джерел” у Музеї видатної поетеси відбулася персональна виставка молодого художника з Городниці В'ячеслава Пилипенка, на якій митець представив 27 своїх картин. Серед експонованих робіт — краєвиди рідного краю й інших мальовничих куточків України, зображення різноманітних рослин і тварин, портрети.

Галина ТВАРДОВСЬКА,
науковий співробітник Новоград-Волинського літературно-меморіального музею Лесі Українки

Бути художником він мріяв ще з дитинства. “Скільки себе пам'ятаю, — розповідає В'ячеслав, — захоплююсь малюванням. У шкільні роки брав активну участь у конкурсах із малювання, посідаючи призові місця”. Вищу освіту здобув у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, досконало оволодівши техніками станкового живопису, рисунку, іконопису, стінопису, вітражу, мозаїки, гравірування на камені.

2009 року він розписував капличку св. Володими-

ра у військовій частині Львова. В'ячеслав увійшов у п'ятірку кращих студентів для участі у пленері “Малярство. Пейзаж Черкащини — 2012”, присвяченого 105-річчю з дня смерті художника Яна Станіславського. З'явилася низ-

ка картин: “Шевченківськими місцями”, “Бузок Нечуя-Левицького”, “Один у полі”, “Козацькі дуби”, “Схід сонця” та ін. Його роботи експонувалися на виставці живопису “Шевченків край”, приуроченій 130-річчю від дня заснування мистецької школи та вшанування пам'яті Кобзаря у м. Косів. Також він неодноразово представляв Новоград-Волинський на творчих звітах, виставках майстрів на щорічному святі “Лесині джерела”. Багато його робіт у приватних колекціях земляків.

Нині творчий доробок В. Пилипенка нараховує понад 150 художніх робіт, але митець не зупиняється на досягнутому.

Вітрильник

Незалежність у квітах

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

На території Співочого поля щорічно відбувається чотири квіткових виставки. Цього року вже представили дві такі експозиції — виставку тюльпанів “Таємниці Великодньої писанки” та “Японія очима України”, присвячену японській культурі й традиціям.

Нова виставка квітів приурочена до Дня Незалежності України. 200 тисяч квітів сформували унікальну квіткову мапу України. 10 квіткових композицій символізують справжні українські традиції, гастрономічні вподобання та ремесла українців.

“Ми козацького роду” — таку назву має композиція зеленбудівців Дарницького району столиці. Тут козацька оглядова вежа, з якої можна побачити, хто наближається до стану; коні, що вільно пасуться на просторах; козацькі литаври, які збирали козаків на раду; казан із кулішем.

Подільський район представив композицію “Закарпаття”. Її автори намагалися передати красу цього краю та різноманіття традицій, поєднати унікальність природи та невтомних рук виноградарів.

Дніпровський район подарував композицію “Буковинські кольори”. Особливу увагу привертає створений за допомогою квітів фрагмент буковинської вишивки, що є однією з найяскравіших і найбільш впізнаваних в Україні.

А квіткова композиція Шевченківського району має

На Співочому полі Печерського ландшафтного парку столиці урочисто відкрили виставку квітів “Українське. Своє. Особливе”. В урочистостях взяли участь заступник Київського міського голови Геннадій Пліс та генеральний директор КО “Київзеленбуд” Михайло Наконечний.

назву “Біле золото Галичини”. З неї можна дізнатися, що окремою галуззю у цьому регіоні є вівчарство, а протягом віків склалися цікаві традиції господарювання.

Подарунком від Печерського району стала композиція “Полтавщина. Дерево життя”. Як відомо, дивовижними є полтавські рушники. А в кожного міста є свій символ. Для Полтави це — полтавська галушка, традиційна страва української кухні.

Одне з центральних місць на виставці посідає композиція “Краса України — синьока Волинь” (Солом’янський район). Тут можна побачити стилізовані жіночі ляльки, вдягнені в сорочки з “серпанкової” тканини. На дальньо-

му плані — символічний образ архітектурно-духовної спадщини Волині — старовинні замки і церкви, яких так багато у цьому краї.

Далі композиція — “Культура і гостинність українського Полісся” (Оболонський район). У скарбниці української культури значне місце займає народне мистецтво поліського регіону. Його традиції і нині живуть у ткацтві, килимарстві, вишивці, ковальстві, художній обробці дерева, каменю і бурштину. А поліський борщ став сьогодні символом української кухні.

“Середня Наддніпрянизна. Гостинний дім” — таку композицію відтворили в Деснянському районі. Головним завданням при її втіленні бу-

ло створити враження перебування в будинку гостинних наддніпрянців за шедрим і багатим столом із відображенням побуту, основних типових мотивів настінного розпису та елементів гончарського мистецтва.

“Краса України, Поділля”. Ці поетичні рядки Лесі Українки стали назвою для композиції Святошинського району. Поділля це край, що здавна вирощував цукровий буряк, тут

збереглося чимало пам’яток архітектури, Поділля — мала Батьківщина багатьох видатних українців, про це й розповідає експозиція.

Завершує виставку композиція Голосіївського району “Чумацький шлях”. А епіграфом для неї стали слова відомої пісні:

*Дороги іншої не треба,
Поки зорить Чумацький Шлях,
Я йду від тебе і до тебе
По золотих твоїх стежках.*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2017

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 67

на 1 місяць 13 грн 06 коп. на 3 місяці 38 грн 12 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР’ЯН

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім’ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у серпні — 15 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

